

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Taktiilisti viitotusta kuvailusta tilan hahmottamiseen

Ilona Seppänen

Tulkkauksen ja kielellisen saavutettavuuden koulutus
(240 op)

5/2020

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Tulkkauksen ja kielellisen saavutettavuuden koulutus

Tekijät: Ilona Seppänen
Opinnäytetyön nimi: Taktiilisti viitotusta kuvailusta tilan hahmottamiseen
Sivumäärä: 38 ja 4 liitesivua
Työn ohjaajat: Outi Mäkelä ja Riitta Lahtinen
Työn tilaaja: Suomen Kuurosokeat ry, Kommunikaatiopalvelut

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää kuinka kuurosokea henkilö hahmottaa taktiilisti viitotun tilakuvailun, kun tila kuvaillaan kahdesta eri orientaatiosta. Haluttiin myös saada tietoa siitä, vaikuttaako vastaanottajan kielitausta kuvailun hahmottamiseen ja millä tavoin. Opinnäytetyön tilaajana oli Suomen Kuurosokeat ry ja työelämäohjaajana toimi kommunikaatiopäällikkö Riitta Lahtinen.

Kuurosokeat ovat heterogeeninen ryhmä, sillä harva kuurosokea on syntynyt täysin kuurona ja sokeana. Kuulon ja näön heikkeneminen etenee tilanteesta ja sairaudesta johtuen eri tavalla ja eri ikäisenä. Näistä tekijöistä riippuu, mitä kommunikaatiomenetelmää kuurosokea käyttää.

Taktiili viittomakieli on viittomakieltä, joka välitetään tuntoaistin kautta, kädestä käteen. Kuvailun kautta kuurosokea saa tietoa visuaalisesta ja auditiivisesta ympäristöstä. Kuvailua voidaan tehdä monin tavoin kielen ja menetelmän mukaan. Opinnäytetyön tutkimukseen liittyvässä kuvailussa käytettiin kielellistä kuvailua taktiilisti viittomalla.

Aiemmin tehtyä tutkimusta, vaikuttaako kuurosokean kielitausta ja taktiilin viittomisen historia siihen, kuinka kuurosokea henkilö hahmottaa taktiilisti viitotun tilakuvailun, ei löytynyt. Oletuksena oli, että kielitaustalla ja taktiilin viittomisen historialla voi olla vaikutusta siihen, kuinka kuurosokea orientoituu tilaan kuvailun kautta.

Tutkimus on tapaustutkimus. Aineisto kerättiin videoimalla ja haastatteluin. Tutkimukseen osallistui neljä kuurosokeaa henkilöä, joista yhden kanssa testattiin koeasetelmaa ja kolme muuta olivat varsinaisia koehenkilöitä. Kaikille kuvailtiin kaksi huonetilaa, joissa samat kalusteet oli aseteltu eri järjestykseen. Ensimmäinen järjestys kuvailtiin vastakkaisasennossa nelikätisesti viittomalla ja toinen rinnakkaisasennossa kaksikäteisesti viittomalla. Kuvailun jälkeen henkilöt asettelivat esineet tilaan kuvailun perusteella. Kuvailutilanteissa videoidusta materiaalista havainnoitiin tilan hahmottamista esineiden asettelun perusteella sekä kuvailun aikana tapahtuvaa vuorovaikutusta. Haastattelujen avulla selvitettiin henkilöiden kielitaustaa ja kuvailun jälkeisiä tunnelmia, esimerkiksi sitä, kuinka viittomiasento vaikutti kuvailun hahmottamiseen. Kolmen varsinaisen koehenkilön haastattelut tehtiin tulkkien avulla.

Tutkimuksen tuloksista ei voida tehdä yleistyksiä, mutta ne vahvistivat oletuksen siitä, että kuurosokean henkilön kielitausta ja historia vaikuttaa taktiilisti viitotun kolmiulotteisen tilakuvailun hahmottamiseen. Tuloksista on hyötyä niin tilaajalle kuin viittomakielen tulkeille sekä kaikille niille, jotka kuvailevat ympäristöä kuurosokealle henkilölle. Tuloksia voidaan mahdollisesti soveltaa alan koulutukseen.

Asiasanat: kuurosokeus, kuvailu, taktiiliviittominen

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme of Interpreting and Linguistic Accessibility

---

Author: Ilona Seppänen

Title: How a tactile signed description affects the perception of space

Number of Pages: 38 and 4 attachment pages

Supervisors: Outi Mäkelä and Riitta Lahtinen

Subscriber: The Finnish Deafblind Association, Communication services

---

The aim of this thesis was to find out how a deafblind person perceives the space when it is described in two different orientations. We also wanted to clarify whether the linguistic background of the consumer affects how the description is perceived. The subscriber of this thesis was the Finnish Deafblind Association and the mentor was Riitta Lahtinen.

The group of the deafblind is heterogeneous. That is because of the fact that a deafblind person is rarely born completely deaf and blind. The loss of hearing and vision develops in different periods and at different ages due to an illness. The communication method that the deafblind chooses depends on these factors.

Tactile sign language is sign language which is conveyed through touch as hands-on signing. The deafblind attain the information of visual and auditory environment through description. The environmental description can be done in different ways depending on the language and methods. The description of the study in this thesis was done by tactile sign language. No previous research was found on whether the linguistic background and the history of tactile signing have an effect on how a deafblind person perceives the space when the environmental description is done by tactile signing. The hypothesis was that with these factors there can be an influence on how a deafblind person orientates in the described environment.

This thesis is a case study. The research material was gathered by filming and interviewing. The participants were four deafblind people. The research setting was tested with one of the participants and the other three were actual experimentees. Two environmental descriptions of a living room were signed to all the experimentees. In this room the furniture was set in two different ways. The first order was described in the opposite position by a two-handed reception and the other in side by side position by a one-handed reception. After the description the experimentees set the models of the pieces of furniture in the layout of the room according to the description. The interaction between the signer and the receiver during the description and the perception of space based on the set of model furniture were observed from videotapes filmed during the descriptions. The linguistic background of the experimentees was found out from the interviews. The interviews also clarified, for example how was the signing position influenced the perception of the space. The three actual experimentees were interviewed with the help of interpreters.

The results of a case study can not be generalized. However the results confirmed the hypothesis that the linguistic background of a deafblind person affects the perception of the three-dimensional environmental description. The results are useful to the subscriber, sign language interpreters and to all those who do environmental descriptions to deafblind people. These results can potentially be applied in education.

Keywords: deafblindness, environmental description, tactile sign language

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	7
2.1	Tilaaaja.....	7
2.2	Tutkimuskysymykset ja -menetelmät	8
3	KUUROSOKEUS.....	9
4	TAKTIILI VIITTOMINEN	10
5	KUVAILU	11
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	13
6.1	Valmistelu	13
6.1.1	Testitutkimustilanne.....	16
6.1.2	Kuvailujärjestys ja haastattelukysymykset.....	17
6.2	Varsinainen aineistonkeruu	18
6.2.1	Kuvailu vastakkaisasennossa.....	19
6.2.2	Kuvailu rinnakkaisasennossa	19
7	TUTKIMUSTULOKSET.....	19
7.1	Tilakuvailun hahmottaminen	20
7.2	Koehenkilöiden kielitausta	28
7.3	Muita tutkimusaineistosta nousseita tuloksia	30
8	POHDINTA.....	32
8.1	Tutkimustulosten yhteenveto ja johtopäätökset.....	32
8.2	Työn eettisyys, luotettavuus ja yleistettävyys	35
8.3	Lopuksi.....	36
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Kuvailu antaa tietoa ympäristöstä, yksittäisistä kohteista ja tilasta sekä niissä tapahtuvista muutoksista. Kuvailu parantaa kuurosokean mahdollisuutta hallita ympäristöään ja antaa hänelle varmuutta ympäristössä toimimiseen. (Marttila 2006, 18, 20.)

Kuvailua voidaan tehdä monin eri tavoin, kielellisesti ja muiden menetelmien, kuten äänen avulla, keholle eri tavoin tuottamalla, haptisesti tutkimalla, pienoismallien avulla ja teknisten apuvälineiden avulla. Näitä menetelmiä voidaan käyttää erikseen tai yhdessä. Kielellistä kuvailua tukemaan voidaan ottaa mukaan esimerkiksi kehollinen selkään piirtäminen, mikä helpottaa orientaatiota (Lahtinen, Palmer & Lahtinen 2009, 41 – 42).

Tässä opinnäytetyössä kuvailu rajattiin kielelliseen kuvailuun, koska Suomen Kuurosokeat ry:n kommunikaatiopäällikkö Riitta Lahtisen mukaan ei oltu vielä tutkittu sitä, kuinka kuurosokea hahmottaa tilan taktiilisti viitotun kuvailun perusteella kuvailijan orientaatiosta käsin.

Kovanen ja Lahtinen toteavat kirjassaan Kohdataan ja kommunikoidaan – tietoa taktiiliviittomisesta ja sen opastamisesta, että viittoja tuottaa tapahtumia ja tapahtumaympäristöjä useimmiten omasta näkökulmastaan. Tällöin vastakkaisasennossa taktiilikommunikaatiota vastaanottava saa tiedon samankaltaisessa orientaatioissa kuin vapaassa tilassa viittomista katsoessa. (Kovanen & Lahtinen 2006, 35.) Viittomakieli 1 -kirjasta käy myös ilmi, että viittomakielinen tilan kuvailu tapahtuu yleensä viittojan näkökulmasta käsin (Vivolin-Karén & Alanne 2004, 16).

Hyvä esimerkki viittojan näkökulmasta on kaksiulotteinen Suomen kartta, joka viitotaan niin kuin kartta olisi viittojan edessä. Vastaanottajan näkökulmasta kartta on peilikuva, mutta hän kääntää sen automaattisesti toisinpäin ja ymmärtää kartan suunnat oikein. Samoin tapahtuu kolmiulotteisen tilan kuvailussa.

Tässä opinnäytetyössä haluttiin selvittää, kuinka kuurosokea henkilö hahmottaa tilan kuvailun taktiilisti viitottuna ja jos hahmottamisessa on eroavaisuuksia henkilöiden välillä, mitä ne ovat ja mistä ne mahdollisesti johtuvat. Haluttiin selvittää, kuinka paljon kuurosokean henkilön kielitausta vaikuttaa tilanteeseen, esim. onko henkilön ensikieli suomen kieli vai viittomakieli, onko henkilö viittonut jo pitkään taktiilisti, tai

onko hän viittonut taktiilisti vasta lyhyen aikaa. Pohdittiin myös sitä, kuinka tilan hahmottamiseen vaikuttaa, tapahtuuko kuvailu taktiilisti viittomalla vastakkain nelikäti- sesti vai rinnakkain kaksikäti- sesti, koska keskusteluasento vaikuttaa kuvailijan ja vastaanottajan väliseen orientaatioon kuvailtavaan tilaan nähden.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat: Kuinka kuurosokea henkilö hahmottaa tila- kuvailun, kun hän vastaanottaa kuvailun vastakkais- tai rinnakkaisasennossa taktiilisti viitottuna? Miten kuurosokean viittomakielen ja taktiilin viittomisen historia, sen pi- tuus ja kokemus, vaikuttaa tilan hahmotukseen?

Tutkimus toteutettiin tapaustutkimuksena. Tutkimukseen osallistui neljä kuurosokeaa koehenkilöä. Heidät haastateltiin ja jokaiselle kuvailtiin kaksi eri tavoin sisustettua huonetilan pienoismallia taktiilisti kädestä käteen viittoen, ensimmäinen vastak- kaisasennossa ja toinen rinnakkaisasennossa. Koehenkilöistä ensimmäinen toimi in- formanttina testi- ja harjoittelutilanteessa, jonka jälkeen haastattelukysymyksiä ja ku- vailujärjestystä muokattiin. Tutkimuskysymyksiin haettiin vastauksia koehenkilöille tehtyjä haastatteluita ja kuvailutilanteista tehtyjä videotallenteita analysoimalla.

Opinnäytetyön tilaaja Suomen Kuurosokeat ry:n kommunikaatiopalvelut voi hyödyn- tää tuloksia omassa työssään ja koulutuksessaan sekä mahdollisessa jatkotutkimuk- sessa. Opinnäytetyön tuloksista on hyötyä myös kaikille niille, jotka työskentelevät tak- tiilisti kommunikoivien kuurosokeiden kanssa, esimerkiksi tulkeille, avustajille ja pal- velutalojen työntekijöille.

Työn keskeiset käsitteet ovat kuurosokeus, taktiiliviittominen ja kuvailu, joita käsitte- len tarkemmin luvussa kolme, neljä ja viisi.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Suuntauduin opinnoissani monimuotoiseen tulkkaukseen eri asiakasryhmille. Kiinnostukseni kuurosokeisiin heräsi jo opintojeni alkuvaiheessa, kun keväällä 2017 osallistuin Suomen Kuurosokeat ry:n järjestämään taktiilit sormiaakkoset -kurssille Helsingissä, Iris-keskuksessa. Luonnollisena jatkumona halusin myös opinnäytetyössäni keskittyä kuurosokeisiin. Tätä työtä tehdessäni osallistuin kevään 2020 aikana opastus 1 ja 2 -koulutuksiin Iris-keskuksessa Helsingissä sekä kuvailutulkkauskoulutuksiin Iris-keskuksessa Helsingissä ja Kuurosokeiden Toimintakeskuksessa Tampereella.

2.1 Tilaaja

Opinnäytetyön tilaaja on Suomen Kuurosokeat ry:n kommunikaatiopalvelut ja työelämäohjaaja kommunikaatiopäällikkö Riitta Lahtinen. Suomen Kuurosokeat ry on Suomen ainoa kuurosokeusalan valtakunnallinen järjestö, jonka tarkoituksena on vähentää vammasta aiheutuvia haittoja sekä edistää kuurosokeiden yhdenvertaisuutta ja osallisuutta. Järjestön tarjoamien palveluiden piirissä on noin 940 kuurosokeaa. Yhdistyksellä on jäseniä noin 440. (Suomen Kuurosokeat ry 2019.)

Kommunikaatiopalvelut tarjoaa neuvontaa kommunikaatioon, varhaiseen vuorovaikutukseen ja tulkkaukseen liittyvissä kysymyksissä. Kommunikaatiopalvelut tutkii ja kehittää eri-ikäisten kuurosokeutuneiden ja syntymästä saakka kuurosokeiden, perheen ja lähiyhteisön kommunikaatiota ja varhaista vuorovaikutusta. Palvelut kokoaa tutkimustietoa ja arjen kokemuksia, suunnittelee, koordinoi ja kouluttaa sekä tuottaa materiaalia eri muodoissa. Alan kehityksestä tiedottaminen, moniammatillisen osaamisen tuottaminen ja kansainvälisesti kommunikaation alan kouluttaminen ja verkostoissa toimiminen on kommunikaatiopalveluiden aluetta. (Suomen Kuurosokeat ry 2019.)

Kuurosokeille kuvailusta on tehty monia erilaisia opinnäytetöitä. Ne ovat liittyneet esimerkiksi reittikuvailuun (Häggblom 2018, Heikintalo 2018, Reunanen & Niemi 2012), ruoka-annosten kuvailuun (Närä 2014) ja ympäristöön orientoitumisen tukemiseen kuvailun keinoin (Heikkinen, Koski-Vähälä & Kovanen 2018) sekä kuvailuun huvipuitossa (Kolho & Niemi 2006) ja taidenäyttelyssä (Ritala 2006). Edellä mainituissa opinnäytetöissä esitellään, miten kuvailun eri tapoja sovelletaan/käytetään erilaisissa konteksteissa.

Jos tilan kuvailu kuurosokealle rajataan kielelliseen kuvailuun, eli kuvaillaan tila kuurosokealle taktiilisti viittomalla kuvailijan orientaatiosta käsin, kuinka hän itse orientoituu kuvailtavaan tilaan, kuinka hän hahmottaa tilan suunnat? Tätä näkökulmaa tilan kuvailusta ei löytynyt aiemmista tutkimuksista. Aiheesta ei myöskään oltu tehty opinnäytetyötä. Työn aihe lähti tilaajan toiveesta. Tämän opinnäytetyön tuloksista tilaaja saa aiheesta lisätietoa ja mahdollista aineistoa omien jatkotutkimusten kehittelyyn.

2.2 Tutkimuskysymykset ja -menetelmät

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, mitkä asiat kuurosokealla vaikuttavat tilan hahmotukseen, kun tila kuvaillaan hänelle taktiilisti viittomalla kuvailijan orientaatiosta käsin. Tavoitteeseen pyritään vastaamalla seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Kuinka kuurosokea henkilö hahmottaa tilakuvailun, kun hän vastaanottaa kuvailun vastakkais- tai rinnakkaisasennossa taktiilisti viitottuna?
2. Miten kuurosokean viittomakielen ja taktiilin viittomisen historia, sen pituus ja kokemus, vaikuttaa tilan hahmotukseen?

Tutkimus on tapaustutkimus. Tapaustutkimuksessa halutaan lisätä ymmärrystä tutkittavasta tapauksesta, havaintoyksikköinä voivat olla esimerkiksi ihmiset, kaupunki, organisaatiot jne. Tapaustutkimuksen avulla voidaan testata pitääkö oletus paikkansa. Kun samaa ilmiötä käsittelevät tapaustutkimukset lisääntyvät, vahvistuu teoreettisen väitteen paikkansapitävyys. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 10, 28 – 30.)

Havainnointia käytetään itsenäisesti tai haastattelun lisänä ja tukena. Havainnointi sopii erinomaisesti esimerkiksi vuorovaikutuksen tutkimiseen. Havainnointi voi olla osallistuvaa ja ei-osallistuvaa. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkijalla on toiminnassa aktiivinen rooli. Strukturoitu havainnointi edellyttää, että tutkittavasta alueesta on jo ennestään sellaista tietoa, että voidaan päättää mitä ja milloin havainnoidaan. Videointi on tarkoituksenmukainen tapa tallentaa aineistoa, koska tutkimuksen tekijä voi keskittyä tilanteeseen ja palata aineistoon myöhemmin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tutkimuksen tiedonkeruumenetelminä käytettiin havainnointia videomateriaalin avulla sekä haastatteluja. Opinnäytetyön tutkimusaineisto kerättiin videoimalla kuvai-

lutilanteet sekä haastattelemalla tutkimukseen osallistuvat koehenkilöt ennen ja jälkeen kuvailutilannetta. Videomateriaali litteroitiin analysointia varten. Haastattelun taustatieto-osio oli strukturoidumpi, mutta kokemuksia ja toiveita kuvailun suhteen kysyttiin avoimilla kysymyksillä.

Aineistoa tarkasteltiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysissä tarkastellaan tekstimuotoisia tai sellaiseksi muutettuja aineistoja, joita tiivistetään, eritellään ja joista etsitään yhtäläisyyksiä ja eroja (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Tutkimukseen osallistuvilta koehenkilöiltä pyydettiin kuvauslupa ja suostumus materiaalin käyttöön (Liite 1).

3 KUUROSOKEUS

Harvat syntyvät täysin kuuroina ja sokeina. Yleensä kuulonäkövamman molemmat, sekä kuulo että näkö voi heikentyä vähitellen. (Kovanen & Lahtinen 2006, 14).

Yleisin perinnöllinen kuulonäkövammaisuutta aiheuttava syy on Usherin oireyhtymä. Siihen liittyy syntymäkuurous tai etenevä kuulonalenema ja etenevä silmän verkkokalvon rappeuma tai nk. pigmenttisurkastuma. Seurauksena voi olla näkökyvyn menetys vuosikymmenien aikana. Usherin oireyhtymä voidaan jakaa neljään tyyppiin, joista tyyppi I:ssä kuurous on synnynnäistä ja näkökyvyn osa-alueet heikentyvät vaikeasti jo 30-40 -vuotiaalla. Sisäkorvan tasapainoelimet eivät toimi. Tyyppi II:ssa heikkokuuloisuus voi edetä kuurouteen hyvin hitaasti. Verkkokalvon rappeuma kehittyy noin 10-20 -vuotiaana ja näköpulmat ovat lievempiä kuin muissa tyypeissä. Sisäkorvan tasapainoelimet toimivat normaalisti. Tyyppi III kuuluu suomalaiseen tautiperintöön. Siinä kuulonalenema alkaa tavallisesti lapsuudessa ja johtaa keski-ikään mennessä kuulon menetykseen. Näkövamma muuttuu invalidisoivaksi noin 32-38 vuoden iässä. Tasapainoelinten toiminta on heikentynyt noin puolella. Tyyppi IV on kuvattu lääketieteellisessä kirjallisuudessa vasta vuonna 2018. Siinä verkkokalvon rappeuma ja etenevä kuulonmenetys ilmaantuvat myöhään. Tyyppiin ei liity tasapainoelinten toimintahäiriöitä. (Harvinaiskeskus Norio 2020.)

4 TAKTIILI VIITTOMINEN

Taktiiliviittomiseen eli kädestä käteen viittomiseen siirrytään vähitellen kuulonäkövammamolempien tai toisen osan edetessä tarpeen mukaan siinä vaiheessa, kun esimerkiksi viittomisen hahmottamiskyky tai huulioluku ei enää onnistu. Siirtymävaihe kommunikaatiosta toiseen voi kestää vuosia ja on hyvin yksilöllistä, missä ajassa, minkä ikäisenä siirtyminen tapahtuu. (Kovanen & Lahtinen 2006, 14 – 15.)

Taktiilissa kommunikaatiossa kuurosokea vastaanottaa informaatiota tuntoaistin kautta eli taktiilis kinesteettisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että viesti, joka on tuotettu lihasten ja nivelten avulla eli käsivarsien, käsien ja sormien liikkeillä ja asennoilla, otetaan vastaan kinesteettisellä aistilla. (Mesch 2004, 20.)

Ne kuurosokeat, jotka ovat omaksuneet viittomakielen ennen sokeutumistaan, käyttävät viestin vastaanottamiseen taktiiliviittomista. Taktiiliviittomista voidaan tuottaa ja vastaanottaa monella tavalla. Viittomista tuotetaan yleensä kahdella kädellä, mutta vastaanotto voi tapahtua joko yhdellä tai kahdella kädellä. Vastaanottoon voi vaikuttaa kehojen asennot, ja asentoihin puolestaan ympäröivä tila. Kehojen asentoja voi olla suora vastakkaisasento, viisto vastakkaisasento, viisto rinnakkaisasento tai suora rinnakkaisasento. Viittomisen vastaanottaminen ja hahmottaminen on erilaista riippuen kehon asennoista. Tämä johtuu siitä, että viittojan käsi tai kädet ovat eri kulmissa vastaanottajan käsiin nähden, jolloin kontaktipinnat vaihtuvat. (Kovanen & Lahtinen 2006, 25-33).

Taustaltaan viittomakielinen kuurosokea on omaksunut viittomakielen jo varhaisessa vaiheessa, kun hän on vielä voinut vastaanottaa viittomakieltä näköaistin avulla. Äidinkieleltään suomenkielinen on mahdollisesti opetellut viitottua suomea tai tukiviittomia, ennen taktiiliin kommunikaatioon siirtymistä (Mesch 2004, 20 - 21).

Kuurosokea vastaanottaja antaa keskustelun aikana aktiivisesti palautetta, joka on välttämätön osa keskustelun kulkua. Mesch jakaa palautteet kolmeen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä on ei-kielellinen palaute, esim. koko kämmenellä taputtaminen, peukalolla tai peukalolla ja muutamalla sormella taputtaminen. Nämä KYLLÄ-taputukset tarkoittavat ”totta kai” tai ”olen ymmärtänyt”. Vastaanottajasta riippuu, kuinka paljon hän antaa palautetta. Viittoja voi myös pysäyttää viittomisen, jotta saa palautetta. Edellä mainittuja palautteita käytetään enimmäkseen yksinpuheluasennossa,

jossa vastaanottaja pitää käsiään viittojan käsien päällä ja vuoron vaihtuessa vaihdetaan käsien asentoa. Toinen palauteryhmä on kielellinen palaute. Vuoropuheluasennossa viestin vastaanottajan oikea käsi on viittojan käden alla. Tämä mahdollistaa vuoropuhelun niin, ettei käsien asentoa tarvitse vaihtaa vuoron vaihtuessa. Vuoropuheluasennossa on mahdollista käyttää kielellistä palautetta, eli viittoa esim. HYVÄ. Kolmas palauteryhmä on viittomien toisto. Kuurosokeat käyttävät paljon toistoja, se tekee keskustelusta sujuvaa. Toistolla voidaan osoittaa, että ollaan samaa mieltä, tai varmistaa viitottu asia. (Mesch 2004, 28, 29, 76 -82.)

Tulkkina työskennellessä ollaan lähikontaktissa kuurosokean asiakkaan kanssa. Tulkattaessa taktiilisti raskaat ja terävät sormukset ja rannerenkaat on poistettava tulkkauksen alkaessa, jotta asiakas ei vahingoita käsiään / ihoaan niihin osuessaan. Ergonomiaan ja hygieniaan on myös kiinnitettävä huomiota. (Napier, McKee & Goswell 2010, 160.)

5 KUVAILU

Ihmisen kykyyn rakentaa mielikuva ympäröivästä tilasta, sen esineistä, niiden sijainnista ja etäisyyksistä, vaaditaan avaruudellista hahmottamiskykyä. Tuon kykyyn kehittämisessä visuaalinen informaatio on erittäin tärkeässä roolissa. Tutkimuksissa on todettu, että sokean aivot pystyvät korvaamaan visuaalisen informaation puutteita kehittämällä aivojen muita osia. (PMC 2018.)

Ympäristöä hahmotetaan visuaalisesti ja auditiivistesti. Tietoa ympäristöstä kuurosokealle mahdollistetaan kuvailun avulla. Tietoa voidaan jakaa kielellisesti, äänellä tai muussa muodossa, kuten osoitus, kosketus, piirtäminen tai liike. Näin henkilö pystyy orientoitumaan tilaan ja hänen itsenäisyytensä ja tietoisuutensa lisääntyy. Tilanteen hallinta lisääntyy, koska kuvailun avulla on mahdollista hahmottaa asiayhteyksiä. Kuvailu antaa tarvittavaa tietoa ja auttaa tilaan suunnistautumista. (Lahtinen, Palmer & Lahtinen 2009, 12, Lahtinen, Lahtinen & Paavolainen 2006.)

Kuvailussa visuaalinen ja auditiivinen informaatio kielellistetään. Viittomakielellä kuvailu voi olla jopa sujuvampaa kuin sanallinen, koska viittomakieleen itseensä sisältyvät visuaaliset elementit, kuten paikannus, suhteet ja liikkeen voimakkuus. Kuvailijalla

on oltava visuaalista lukutaitoa, hänellä tulee olla kykyä kielellistä visuaalisia kokemuksia. Kuvailun perusteella henkilön on mahdollisuus saada jonkinlainen kokemus ympäröivästä maailmasta. (Lahtinen ym. 2009, 18-19).

Kohteen kuvailun järjestyksen tulee olla johdonmukaista. Kuvailun voi periaatteessa aloittaa mistä suunnasta vain, vasemmalta oikealle, ylhäältä alas tai toisinpäin, itsestä ulos tai ulkoa sisäänpäin jne. mutta monet näkövammaiset vastaanottavat kuvailun mielellään itsestä ulospäin, koska he saman aikaisesti piirtävät tilasta kartan mielessään, ja tämä on siihen helpompi suunta. Kuitenkin riippumatta siitä, missä järjestyksessä kuvailua tehdään, on tärkeää, että kuvailu etenee johdonmukaisesti samassa järjestyksessä. (Lahtinen ym. 2009, 23).

Viittoa kuvailee tapahtumia ja tapahtumaympäristöjä useimmiten omasta näkökulmasta käsin, jolloin vastakkaisasennossa vastaanottaja saa tiedon viittojaan nähden eri suunnasta, vastakkaiselta puolelta. Viittojen keskinäinen asento vaikuttaa siihen, kuinka vastaanottaja hahmottaa kuvailun tilan. Vastakkaisasennossa asetelman orientaatio on samankaltainen kuin vapaassa tilassa viitottuna, eli vastaanottaja kääntää kuvailun paikannukset oman orientaationsa mukaan. Rinnakkaisasennossa kuvailun kokemus on orientaatioltaan saman suuntainen. Ympäristöön orientoitumisen ja opastamisen aikana annettava konkreettista tilaa tai tapahtumaa koskeva tilan kuvailuun liittyvä tieto pyritään antamaan vastaanottajan näkökulmasta. (Kovanen & Lahtinen 2006, 35).

Kuvailu on selkeää, kun edetään laajasta kokonaisuudesta yksityiskohtaisempaan. Kun päästään yksityiskohtiin, voidaan kuvailuun liittää omakohtainen tutustuminen esimerkiksi haptisesti tunnustelemalla. Näin henkilö saa tietoa mm. esineen koosta, painosta ja materiaalista. (Lahtinen, Lahtinen & Paavolainen 2006.)

Kuvailua on monenlaista, kielen ja menetelmien mukaan, esim. kielellistä, äänikuvailua, kehollista, kohteen tutkimista haptisesti, kohteen mallien mukaista sekä teknistä. Niistä ainoastaan viitottuna tuotetussa kuvailussa tulee konkreettisesti esiin viittojan ja vastaanottajan välinen orientaatio. Kuvailun aikana voidaan käyttää myös apuvälineitä, esimerkiksi kohokuvaa tai pienoismallia. Näitä tutkitaan käsin tunnustelemalla. (Lahtinen ym. 2009, 38, 42.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyössä haettiin vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Kuinka kuurosokea henkilö hahmottaa tilakuvailun, kun hän vastaanottaa kuvailun vastakkais- tai rinnakkaisasennossa taktiilisti viitottuna? Miten kuurosokean viittomakielen ja taktiilisen viittomisen historia, sen pituus ja kokemus, vaikuttaa tilan hahmotukseen? Vastauksia haettiin järjestämällä koetilanteet, joissa koehenkilöitä haastateltiin ja heille kuvailtiin kaksi eri tavoin sisustettua huonetilan pienoismallia taktiilisti kädestä käteen viittoen, ensimmäinen vastakkaisasennossa (Kuva 1.) ja toinen rinnakkaisasennossa (Kuva 2). Haastattelut ja kuvaustilanteista tehdyt videotallenteet analysoitiin ja tulokset kirjattiin.

Kuva 1. Vastakkaisasento.

Kuva 2. Rinnakkaisasento

6.1 Valmistelu

Tutkimusta varten tilaaja hankki neljä kuurosokeaa koehenkilöä. He ovat menettäneet kuulonsa ja näkönsä eri vaiheissa elämäänsä ja omaksuneet viittomakielen eri ikäisinä, mutta kaikki vastaanottavat taktiiliviittomista. Yksi neljästä koehenkilöstä (A) toimi tutkimuksen tekijälle informanttina, jonka avulla haastattelukysymykset ja kuvailun yksityiskohdat hiottiin valmiiksi kolmea varsinaista tutkimusaineiston keruutilannetta varten. Näihin kolmeen tilanteisiin koehenkilöille tilattiin myös tulkit, jotka olivat haastattelutilanteissa mukana. Tulkkien avulla haastattelu sujui luotettavasti ja opinnäytetyön tekijän oli mahdollisuus keskittyä haastatteluaineiston kirjaamiseen. Huo-

netilan pienoismallin kuvailun viitto opinnäytetyön tekijä etukäteen laaditun kuvailujärjestyksen mukaisesti, jotta saatiin mahdollisimman samanlainen kuvailutilanne kaikille koehenkilöille.

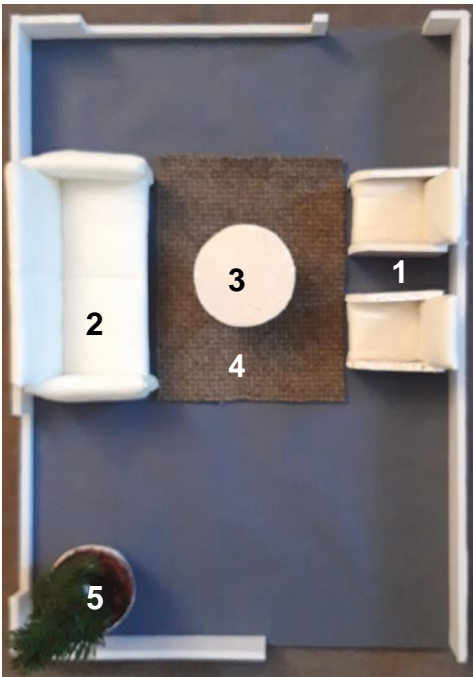
Tilaaaja hankki myös tilat, joissa haastattelut ja kuvailut videointeineen tapahtuivat. Testitilanne informantin kanssa järjestettiin Helsingissä Näkövammaisten palvelu- ja toimintakeskuksessa Iiriksessä 25.11.2019. Varsinaiset kolme tutkimusaineiston keuruutilannetta järjestettiin Tampereella kuurosokeiden toimintakeskuksessa 13.12.2019.

Opinnäytetyön tekijä valmisti kuvailuun tarvittavan huonetilan pohjan (olohuone) sekä kolmiulotteiset pienoismallit (olohuoneen kalusteita ja kasvi). Koska ihmisen työmuisti on rajallinen, oli mietittävä, kuinka monta esinettä tilakuvailuun voi sisällyttää. Työmuistin kapasiteetti on keskimäärin 3-4 yksikköä. Yksi yksikkö voi sisältää useita irrallisia asioita, jos niistä pystyy rakentamaan mielekkäitä kokonaisuuksia. (Kalakoski 2014).

Olohuoneen kalusteet ovat tuttuja ja siksi helposti muistettavia ja esim. sohvaryhmästä voi muodostaa yhden yksikön. Liian suuri esineiden määrä olisi kuormittanut koehenkilöiden muistia ja siten voinut heikentää itse kuvailun hahmottamista. Lopulta päädyttiin kuuteen esineeseen, jotka voidaan laskea viideksi irralliseksi yksiköksi: Sohva, kaksi nojatuolia, matto, pöytä ja kasvi. Huonetilan pohjassa oli neljä senttimetriä korkeat seinät ikkunakoloineen ja oviaukkoineen (Kuva 3, s. 15). Huonetilan pohjaan suunniteltiin kaksi sisustusta, joissa esineet olivat eri järjestyksessä (Kuvat 4 ja 5, s. 15).

Kuva 3. Huonetilan pohja

Kuva 4. Vastakkaisasennossa kuvailtu pohjakuva 1

Kuva 5. Rinnakkaisasennossa kuvailtu pohjakuva 2

Tilan kuvailun voi tehdä eri järjestyksessä, itsestä ulospäin tai päinvastoin, tai vasemmalta oikealle jne. mutta se on hyvä tehdä valitussa järjestyksessä loogisesti edeten. Toiminnallisen huonetilan kuvailussa voi olla tarkoituksenmukaista kertoa ensin mitä näkyy suoraan edessä (vastaanottotiski) ja sen jälkeen mitä on vasemmalla ja oikealla (Lahtinen ym. 2009, 23). Viittomakieli 1 -kirjassa, harjoitus 8 sisältää videon, jossa kuvaillaan huone kalusteineen (Vivolin-Karén & Alanne 2004, 16). Kuvailujärjestys suunniteltiin tutustumalla lähdekirjallisuuteen ja soveltamalla niitä oppeja, joita opin- näytetyön tekijä oli saanut koulutuksessaan sekä osallistuessaan kahteen Suomen Kuurosokeat ry:n järjestämään kuvailutulkkaus- koulutukseen. Kuvailu toteutettiin kielellisenä kuvailuna taktiilisti viittoen.

6.1.1 Testitutkimustilanne

Ensimmäinen tutkimustilanne toteutettiin Helsingissä Näkövammaisten palvelu- ja toimintakeskuksessa Iiriksessä 25.11.2019. Koehenkilö (A) toimi tutkimuksen tekijälle informanttina. Hänellä on sisäkorvaistutukset ja hän kommunikoi puheella, mutta vastaanottaa myös taktiilia viittomista. Hänellä on 10° näkökenttä. Hänen kanssaan ei käytetty tulkkia, koska haastattelu oli mahdollista tehdä puheella kommunikoiden ja vastaukset oli siten helppo kirjata samanaikaisesti.

Tilanne oli samalla harjoitus opinnäytetyön tekijälle, joka viitto- i itse tilakuvailut kaikille koehenkilöille. Informantti antoi vinkkejä itse kuvailutilanteisiin ja hänen kanssaan testattiin haastattelukysymyksiä. Tutkimusasetelmaa kehitettiin informantilta saadun tiedon pohjalta, siitä kerrotaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

Tässä testitilanteessa, kuvailua ennen, informantille esiteltiin tilan tyhjä pohja, hän sai tutustua siihen myös näköaistin avulla. Itse kuvailutilanteessa hän piti silmät kiinni. Ensimmäinen kuvailu viitottiin vastakkaisasennossa pohjakuvan 1 mukaan (Kuva 4, s. 15). Toinen kuvailu viitottiin rinnakkaisasennossa pohjakuvan 2 mukaan (Kuva 5, s. 15) niin, että informantti vastaanotti viittomista vasemmalla kädellä. Kuvailujärjestykset näkyvät pohjakuvissa numeroina. Esineisiin informantti tutustui tun- nustelemalla vasta ensimmäisen kuvailun jälkeen, samalla kuin asetteli niitä paikalleen huoneen pohjaan.

Molempien asettelujen jälkeen informantti avasi silmät ja lopputulosta tarkasteltiin yhdessä. Viittomista ja kuvailujärjestystä käytiin yhdessä läpi.

6.1.2 Kuvailujärjestys ja haastattelukysymykset

Vastakkaisasennossa viittoja kuvaili ensin huoneen ja sen vastakkaisen seinän, jossa ovat ikkuna ja ovi vierekkäin. Seuraavaksi kuvailtiin huone ja oikea seinä, jossa kaksi tuolia, huone ja vasen seinä, jossa sohva, sohvan edessä pöytä, joka on pyöreä ja matto, joka on neliön muotoinen. Viimeiseksi viitottiin huone ja vasen nurkka, jonka jälkeen ikkuna vasemmalla ja sen edessä kasvi. Kuvailun jälkeen informantti asetteli esineet tilan pohjaan peilikuvana (Kuva 8, s. 22).

Rinnakkaisasennossa viittoja kuvaili ensin huoneen seinät, ikkunat ja ovet järjestyksessä vasemmalta oikealle. Informantilla oli nyt mahdollisuus tunnustella huoneen pohjaa oikealla kädellään. Sen jälkeen kuvailtiin esineet omille paikoilleen. Kuvailujärjestys oli ulkoa sisäänpäin, sillä kuvailu oli helppo aloittaa sohvasta, joka oli päätyseinän ikkunan edessä. Viimeisenä viitottiin kasvi oikealle seinälle. Kuvailun jälkeen informantti asetteli esineet paikoilleen siinä järjestyksessä kuin ne oli kuvailtu lähtien sohvasta, mutta tuolit, pöytä ja matto sijoittuivatkin oikealle seinälle (Kuva 14, s. 25).

Tutkimusasetelmaa kehitettiin informantilta (A) saadun tiedon pohjalta. Ensimmäisessä tilakuvailussa käytettiin viittomaa HUONE useaan kertaan, joka oli palautteen mukaan häiritsevää. Ensimmäisessä kuvailussa kuvailtiin ensin päätyseinät, siellä olivat ikkuna ja ovi ja sen jälkeen oikea ja vasen sivuseinä objekteineen. Tähän oli päädytty, koska haluttiin kertoa huonetilan pohjan yksityiskohdat ensin. Koska vastakkaisella seinällä ei ollut esineitä, ajateltiin, että olisi hyvä tuoda huonetilan maamerkkejä ensin esille. Palautteessa kuitenkin toivottiin viitottavan seinät jompaankumpaan suuntaan loogisesti järjestyksessä. Informantti toivoi myös, että kuvailu olisi viitottu hänen näkökulmastaan. Tässä tutkimuksessa lähtöasetelma oli kuitenkin se, että kuvaillaan viittojan näkökulmasta, kuten vapaaseen tilaan viitottunakin tehdään (Kovonen & Lahtinen 2006, 35). Informantti esitti ajatuksen, että jos ovelle viittoisi kuvailijan seisomaan, niin se voisi selkeyttää hahmotusta. Kuvailuun lisättiin SEISTÄ viittoma oven yhteyteen seuraavissa kuvailuissa.

Toisessa kuvailussa käytettiin järjestystä kaukaa lähelle, eli viitottin kaikki kalusteet järjestyksessä aloittaen ikkunan edessä olevasta sohvasta ja viitottiin seuraava edellisen eteen ja viimeisenä viitottiin kasvi oikean puoleiselle seinälle. Palautekeskustelun aikana kerrattiin, kuinka kuvailu eteni. Ensin kuvailtiin ikkunan edessä sohva, joka oli ollut informantin mielestä aivan selvä. Sen jälkeen viitottiin muut esineet peräjälkeen

aina edellisen eteen. Informantin mielestä tuolit tulivat tosi nopeasti, eikä hän ollut varma, olivatko ne maton päällä vai ei. Kerrattiin vielä, että viimeinen lyhyt seinä ja nojatuolit oli viitottu uudelleen, jotta tuolien paikka seinän vieressä tulisi selväksi. Kertauksen jälkeen informantti siirsi kalusteet oikeille paikoilleen ”sittenhän se olisi ollut näin”.

Haastattelun lisäksi testitilanteessa käytiin opinnäytetyön tekijän ja informantin kanssa enemmän keskustelua kuin varsinaisten koehenkilöiden kanssa. Tämä johtui siitä, että A toimi tutkimuksen tekijälle informanttina, jonka antaman palautteen avulla haastattelukysymykset ja kuvailun yksityiskohdat hiottiin valmiiksi kolmea varsinaista tutkimusaineiston keruutilannetta varten. Tuotoksena oli kuvailujärjestys (Liite 2) ja haastattelulomake (Liite 3). Jotta kaikki kolme tulevaa tutkimustilannetta toteutuisivat mahdollisimman samalla tavalla, laadittiin käsikirjoitus (Liite 4), joka sisälsi opinnäytetyön ja sen tekijän esittelyn, mitä tutkimuksen aikana tulee tapahtumaan jne. Esimerkiksi esineisiin tutustuminen ennen kuvailua sisältyi lopulliseen käsikirjoitukseen, testitilanteessa näin ei tehty.

6.2 Varsinainen aineistonkeruu

Varsinainen aineistonkeruu / tutkimuspäivä toteutettiin Tampereella Kuurosokeiden toimintakeskuksessa 13.12.2020. Koehenkilöinä (B, C, D) oli kolme taktiilisti viittovaa toimintakeskuksen asiakasta. He ovat eri ikäisiä ja eri vaiheissa elämäänsä viittomakieltä omaksuneita. Haastattelut tehtiin tulkkien avulla, jotta opinnäytetyön tekijä saattoi keskittyä haastatteluaineiston kirjaamiseen. Opinnäytetyön tekijä viittoi itse kuvailut koehenkilöille ja kuvailutilanteet videoitiin myöhempää analysointia varten. Ennen kuin heille kuvailtiin taktiilisti kädestä käteen viittoen huonetilan pienoismalli, he saivat tutustua esineisiin yksi kerrallaan haptisesti tunnustelemalla. Tämä mahdollisti koehenkilöiden keskittymisen myöhemmin itse kuvailuun ja esineiden paikantamiseen.

Huonetilan kuvailut viitottiin kaikille koehenkilöille (B, C, D) samalla tavalla samassa järjestyksessä. Molempien kuvailujen jälkeen koehenkilö asetteli esineet huonetilaan niin kuin hän oli kuvailun ymmärtänyt / hahmottanut. Kuvailutilanteet videoitiin.

6.2.1 Kuvailu vastakkaisasennossa

Opinnäytetyön tekijä viittoi pohjakuvan 1 (Kuva 7, s. 22) kuvailun kaikille koehenkilöille (B, C, D) kuvailujärjestyksen (Liite 2) mukaisesti. Sen jälkeen koehenkilöt asettelivat esineet huonetilan pohjaan. Kuvailut oli lähtökohtaisesti suunniteltu tehtävän kahteen kertaan, mutta tässä vastakkaisasennossa viitotussa kuvailussa kaksi koehenkilöä halusi kokeilla esineiden asettelua heti ensimmäisen kuvailun jälkeen. Toiselle kuvailu tehtiin vielä toisen kerran. Tulokset kuvineen esitellään luvussa 7.

6.2.2 Kuvailu rinnakkaisasennossa

Opinnäytetyön tekijä viittoi pohjakuvan 2 (Kuva 13, s. 25) kuvailun kaikille koehenkilöille (B, C, D) kuvailujärjestyksen (Liite 2) mukaisesti. Viittoja istui vastaanottajan vasemmalla puolella ja koehenkilöt vastaanottivat kuvailun vasemmalla kädellä. Varsinaisena aineistonkeruupäivänä huonetilan pohja ei ollut koehenkilöiden ulottuvilla tunnustelua varten kuten testitilanteessa. Kuvailun jälkeen koehenkilöt asettelivat esineet huonetilan pohjaan. Tulokset kuvineen esitellään luvussa 7.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin vastausta seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Kuinka kuurosokea henkilö hahmottaa tilakuvailun, kun hän vastaanottaa kuvailun vastakkais- tai rinnakkaisasennossa taktiilisti viitottuna? Miten kuurosokean taktiilin viittomisen historia, sen pituus ja kokemus, vaikuttaa tilan hahmotukseen?

Tutkimusaineistona toimivien videotallenteiden lisäksi vastauksia tutkimuskysymyksiin haettiin myös ennen ja jälkeen kuvailutilanteita toteutetuilla haastatteluilla. Videoidut tilanteet litteroitiin ja analysoitiin havainnoimalla kuvailun aikana tapahtunutta kommunikointia ja vertaamalla koehenkilön rakentamaa tilaa alkuperäiseen. Haastattelut analysoitiin vertaamalla koehenkilöiden viittomakielen ja taktiilin viittomakielen taustaa sekä muita mahdollisia seikkoja, joiden arvioitiin vaikuttavan tilakuvailun hahmottamiseen ja orientaatioon.

Informantti A:n kanssa kuvailu poikkesi muista, koska se toimi samalla testi- ja harjoittelutilanteena. Kaikkien osallistujien kuvailutilanteiden tulokset on kuitenkin tässä koottu yhteen ja informantti A käsitellään tuloksissa myös koehenkilönä. Siltä osin kuin tilanne on ollut A:n kanssa erilainen, siitä on mainittu.

Seuraavissa alaluvuissa vastataan tutkimuskysymyksiin tutkimusaineistosta tehtyjen havaintojen ja analyysien perusteella.

7.1 Tilakuvailun hahmottaminen

Koehenkilöt B, C ja D tutustuivat esineiden pienoismalleihin yksi kerrallaan ennen kuvailua. Esineisiin tutustuminen oli kuurosokealle tyypillistä vuorovaikutteista keskustelua, johon kuuluu aktiivinen palautteen anto, kuten ei-kielellinen ja kielellinen palaute sekä viittomien toisto. Palautteen tarkoituksena on esimerkiksi tarkistaa jokin viittoma tai ilmaista, että asia on ymmärretty. (Mesch 2004, 76 – 83.)

Esineisiin tutustuessaan koehenkilöt (B, C, D) varmistivat jokaisen esineen, joko viittoen tai puheella, mikä esine on kyseessä. B kuvaili sohvan pehmustetuksi ja kahden istuttavaksi. C oli innokas sisustaja ja asetteli jokaisen esineen tunnustelun jälkeen takaisin pöydälle muodostaen niistä kauniin ryhmän. D totesi, että heillä on kotona samanlainen pöytä. B pohti, onko kookas kasvi kukka vai oikeastaan puu. Viittoja osallistui vuorovaikutukseen antamalla palautetta joko KYLLÄ-taputuksella tai toistamalla kysytyn esineen viittoman.

Tuloksissa esitellään ensin vastakkaisasennossa viitotut pohjakuvat ja kaikkien koehenkilöiden kuvailun perusteella asettelemat esineet pohjakuvissa. Sen jälkeen rinnakkaisasennossa viitotut vastaavat kuvat. Molemmissa asennoissa kuvailtavia pohjakuvia on kaksi, koska testitilanteen (A) kuvailujärjestys poikkesi varsinaisen aineiston keruun kuvailujärjestyksestä. Pohjakuvissa näkyy numerointina kuvailujärjestys sekä jokaisen koehenkilön asettelujärjestys.

Koehenkilö A tutustui testitilanteessa pohjakuvaan ennen kuvailuja, mutta esineisiin hän tutustui vasta asettellessaan niitä paikoilleen ensimmäisen kuvailun jälkeen.

Kuvailu vastakkaisasennossa taktiilisti viitottuna

Kuvailutilanteessa koehenkilöiden B, C ja D kanssa käytettiin testitilanteen jälkeen muokattua kuvailujärjestystä (Liite 2)

Kuvailun aikana kaikki neljä koehenkilöä antoivat palautetta. A vahvisti jokaisen esineen puhuen, B antamalla sormilla palautteen kuvailijan käteen KYLLÄ-taputuksella. C ja D antoivat palautetta sekä puhuen että nyökkäämällä.

Kuvailun jälkeen A ja D sijoittivat esineet paikoilleen orientaatioltaan omasta näkökulmastaan eli peilikuvana. Molemmat sijoittivat kukan samalla tavoin tuolien kanssa samalle seinälle. A:n asettelujärjestys poikkesi ainoastaan maton ja pöydän osalta, mutta loogisesti ensin matto ja sen päälle pöytä, toisin kuin testikuvailussa. D:n esineiden asettelujärjestys poikkesi hieman enemmän. He eivät tunnustelleet pohjaa tarkasti, esim. siinä olevia ikkunoita ja ovia ennen esineiden asettelua.

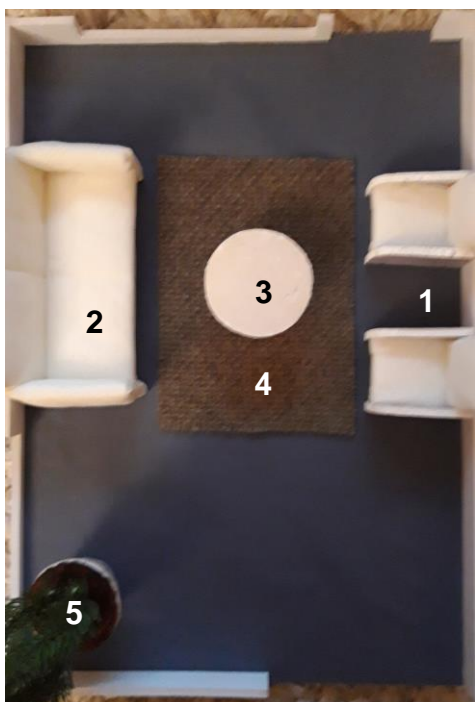
B ja C asettelivat esineet orientaatioltaan oikein päin kuvailijan näkökulmasta, he tunnustelivat myös pohjan tarkkaan ennen esineiden asettelua. B teki myös pohjan tunnustelun aikana tarkistuskysymyksiä, esim. tässäkö on ovi, josta käsin kuvailu tehtiin ja tässä se ikkuna, joka kuvailussa mainittiin. Tämän tarkistuksen jälkeen hän asetteli esineet paikoilleen nopeasti. Asettelujärjestys poikkesi kuvailussa olleesta järjestyksestä yhden esineen osalta. Koehenkilö C tosin asetteli tuolit eri kulmaan sohvaan nähden, mutta hän ei halunnut kuvailua toiseen kertaan, vaan asetteli esineet yhden kuvailukerran jälkeen. Hän selkeästi sisusti asetellessaan kalusteet ja rakensi kauniin sohvaryhmän kuten esineisiin tutustuessa. Hänen asettelujärjestyksensä oli sama, mutta hän sai esineet kuvailijan ojentamana, joten se vaikutti asettelujärjestykseen.

Koehenkilö D teki tämän asettelun kahteen kertaan, koska hän halusi ensin kokeilla, mitä muistaa yhden kuvailun perusteella. Ensimmäisellä kerralla hän mietti asetellessaan esineitä, mitä seuraavaksi. Hän kokeili kukkaa ja sohva, mitä laittaisi seuraavaksi. Hän muisti, että ikkunan takana oli sohva, asetteli sohvan, mutta ei etsinyt ikkunaa. Hän mietti jälleen, ”en muista kukkaa, ei panna sitä”. Videoanalyysissä tuli kuitenkin esille, että viittoja ei kuvailut pöydän sijaintia, mutta kukka viitottiin.

Kuvailijan erehdyksen vuoksi analyysiin on otettu mukaan toisen kuvailukerran jälkeinen tulos. Toinen asettelu sujui jo hymyillen ilman pidempiä miettimisiä. Huonetilan pohjaa D ei kuitenkaan tutkinut.

Seuraavalla sivulla (s. 22) näet kuvat vastakkaisasennossa kuvailuista pohjista. Kuvan 6 kuvailtava pohja 1 kuvailtiin koehenkilölle A (informantti). Kuvan 7 kuvailtava pohja 1 kuvailtiin koehenkilöille B, C ja D. Kuvailtaviin pohjiin merkityt numerot kertovat siitä, missä järjestyksessä pohjaan sijoitetut esineet kuvailtiin koehenkilöille. Koehenkilölle A tehdyn kuvailun jälkeen kuvailujärjestystä muutettiin. Kuvista 8, 9, 10 ja 11 (s. 22 - 23) käy ilmi, missä järjestyksessä (numerointi) ja mihin kohtiin huonetilaa koehenkilöt asettelivat esineet kuvailun jälkeen.

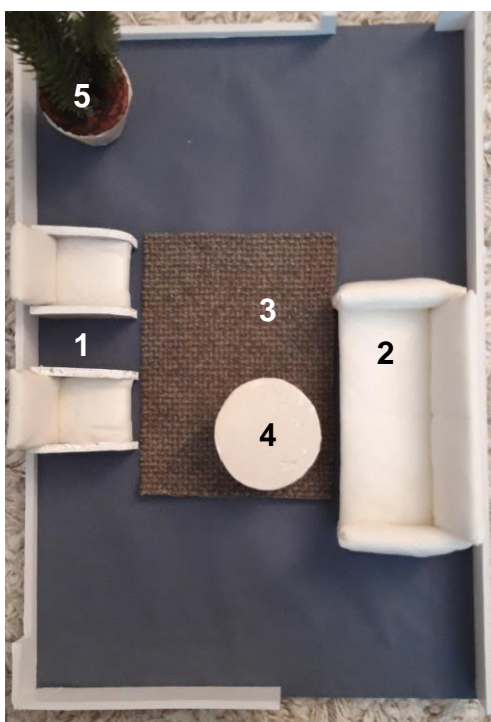
Vastakkaisasento

Kuva 6. Kuvailtava pohja 1 / A

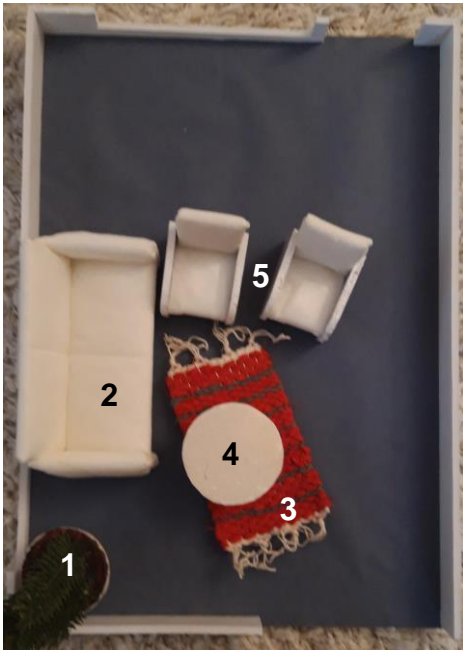
Kuva 7. Kuvailtava pohja 1 / B, C, D

Kuva 8. Kuvailun perusteella asetellut esineet
Pohja 1 / Informantti A

Kuva 9. Kuvailun perusteella asetellut esineet.
Pohja 1 / Koehenkilö B

Kuva 10. Kuvailun perusteella asetellut esineet.
Pohja 1 / Koehenkilö C

Kuva 11. Kuvailun perusteella asetellut esineet.
Pohja 1 / Koehenkilö D

Kuvailu rinnakkaisasennossa taktiilisti viitottuna

Testi- ja harjoittelutilanteessa (A) kuvailu tehtiin ainoastaan yhteen kertaan, toisin kuin varsinaisena aineistonkeruupäivänä. Kuvailun aikana koehenkilö A käytti tilan pohjaa hyväkseen ja tunnusteli sitä oikealla kädellä samalla kun vastaanotti vasemmalla kädellä tilakuvailua. Koehenkilöillä B, C ja D ei ollut mahdollisuutta tunnustella tilan pohjaa kuvailun aikana. Koehenkilö C ”piirsi” ilmaan tilan pohjaa viittomalla oikealla kädellään suuntia samalla kun hän vastaanotti vasemmalla kädellä tilakuvailua. Kaikki koehenkilöt antoivat palautetta kuvailun aikana. A toisti puheella jokaisen esineen ja niiden paikan suhteessa toisiinsa kuvailun edetessä ja antoi palautetta sormilla napauttamalla, C toisti esineet puheella ja tarkisti myös ikkunan paikan, johon kuvailija vastasi viittomalla uudelleen. B antoi palautetta jokaisen esineen jälkeen sormilla napauttamalla. Koehenkilö D käytti palautteen antoon nyökkäystä ja tarkennuskysymyksiä, kuten ”missä” tai ”missä kukka”, mutta hänen palautteensa oli selvästi vähäisempää kuin vastakkain viitotussa kuvailussa. Hän myös totesi muutamaan kertaan

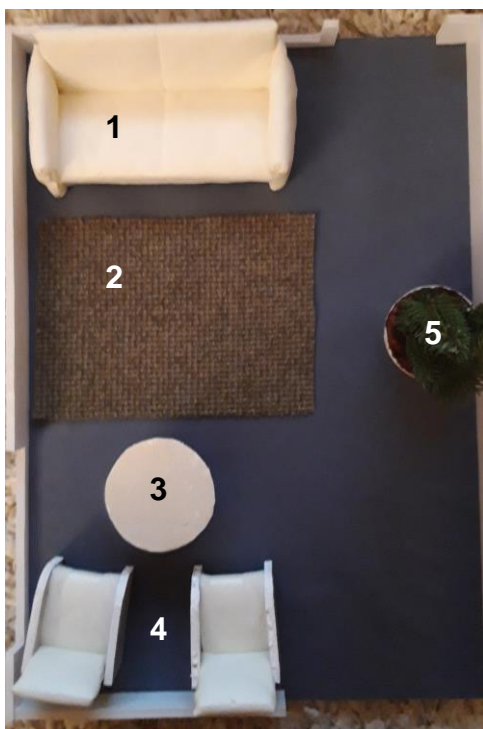
puhuen, että yhdellä kädellä on vaikeampi ymmärtää, jonka johdosta kuvailija viittoi joitakin kohtia uudelleen.

Kuvailun jälkeen B ja C asettivat esineet tilaan orientaatioltaan oikein eli kuvailijan näkökulmasta, vaikkakin koehenkilön C asettelu oli tiivis ryhmä, niin että pöytä oli maton päällä (kuvailussa peräkkäin). B tunnusteli tilan pohjan ikkunoihin tarkasti ja C siltä osin, mihin asetti ensimmäiset kalusteet. A:n ja D:n esineiden asettelu poikkesi alkuperäisestä pohjakuvasta. A:n ensimmäiseksi aseteltu sohva sijoittui oikein ja viimeiseksi aseteltu kukka oikealle seinälle, näiden yhteydessä hän tunnusteli myös pohjaa. D asetteli esineet lähes samalla tavalla kuin vastakkain viitotussa kuvailussa. Hän kokeili vähän päätyseinää, mutta ei tunnustellut pohjaa sen enempää. Asetellessaan esineitä hän sanoi tekevänsä sen ”oman maun mukaan”. Tarkempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että D:n rinnakkaisasennossa viitotun kuvailun jälkeen asettelemat esineet ovatkin sijoittelultaan lähes oikein, mutta koko asetelma on kääntynyt 90° oikealle. Kun kuvailua lähdettiin viittomaan hänelle, hän korjasi asentoa enemmän viistoon rinnakkaisasentoon, eli kuvailija ja koehenkilö olivat lähes kulmittain toisiinsa nähden. Koska hän vastaanotti kuvailun samalla tavoin omasta näkökulmastaan kuten vastakkaisasennossakin, tuloksena oli vastakkainasennossa peilikuva ja viistossa rinnakkaisasennossa tämä 90° käänös, ainoastaan kukka on alkuperäiseen asetelmaan nähden eri puolella (Kuva 17, s. 26).

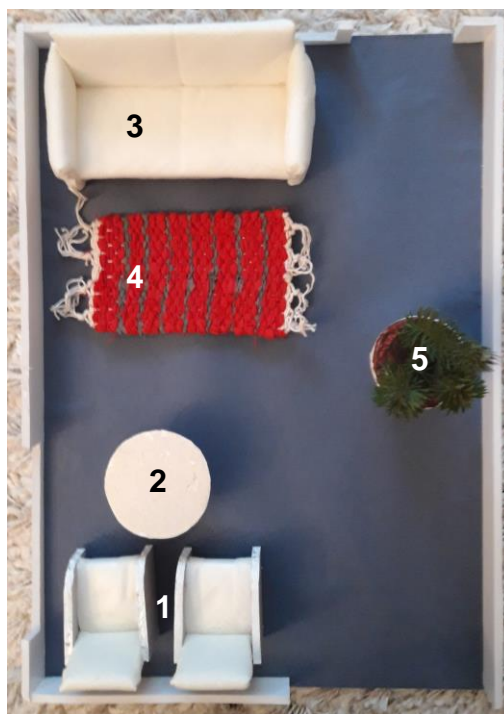
Seuraavalla sivulla (s. 25) näet kuvat rinnakkaisasennossa kuvailuista pohjista. Kuvan 12 kuvailtava pohja 2 kuvailtiin koehenkilölle A (informantti). Kuvan 13 kuvailtava pohja 2 kuvailtiin koehenkilöille B, C ja D. Kuvailtaviin pohjiin merkityt numerot kertovat siitä, missä järjestyksessä pohjaan sijoitetut esineet kuvailtiin koehenkilöille. Koehenkilölle A tehdyn kuvailun jälkeen kuvailujärjestystä muutettiin. Kuvista 14, 15, 16 ja 17 (s. 25 - 26) käy ilmi, missä järjestyksessä (numerointi) ja mihin kohtiin huonetta koehenkilöt asettelivat esineet kuvailun jälkeen.

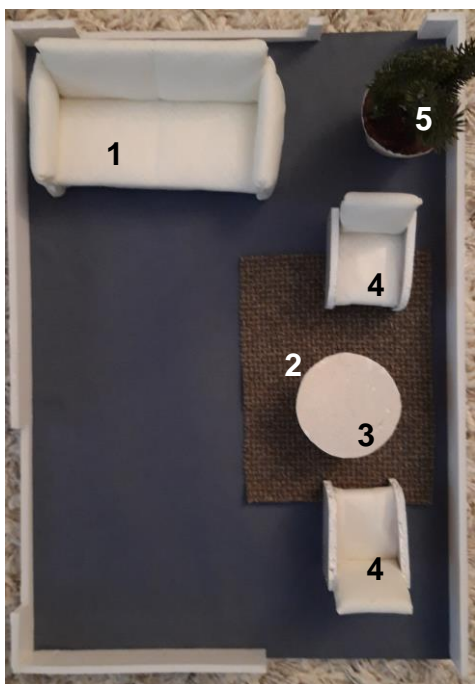
Rinnakkaisasento

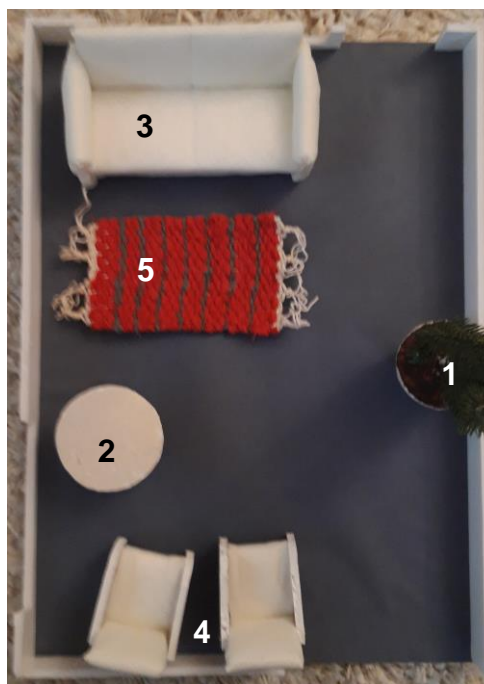
Kuva 12. Kuvailtava pohja 2 / A

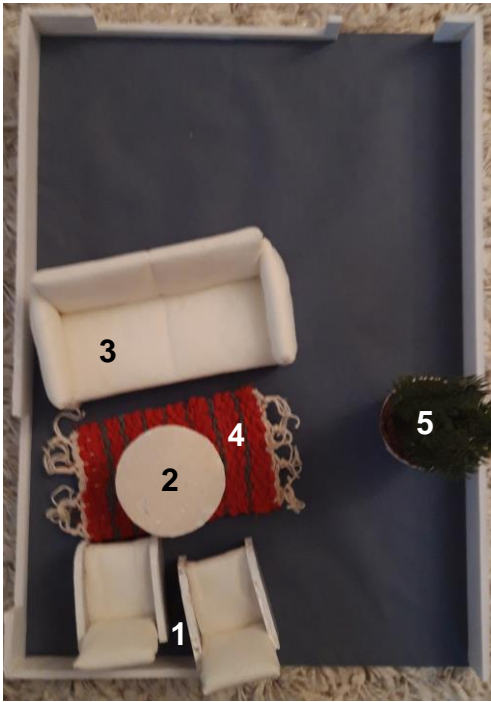
Kuva 13. Kuvailtava pohja 2 / B, C, D

Kuva 14. Kuvailun perusteella asetellut esineet.
Pohja 2 / Informantti A

Kuva 15. Kuvailun perusteella asetellut esineet.
Pohja 2 / Koehenkilö B

Kuva 16. Kuvailun perusteella asetellut esineet.
Pohja 2 / Koehenkilö C

Kuva 17. Kuvailun perusteella asetellut esineet.
Pohja 2 / Koehenkilö D

Kuvailun jälkeisistä haastatteluista kerättiin tietoa, kuinka koehenkilöt kokivat vastakkain tai vierekkäin taktiilisti viitotun tilakuvailun. Haastattelukooste on tehty kolmen koehenkilön (B, C ja D) vastauksista, koska heidän kanssaan kuvailu tehtiin saman käsitteellisen muuttujan avulla. Haastattelut tehtiin tulkkien avulla. Näin opinnäytetyön tekijän oli mahdollista keskittyä haastatteluihin ja vastausten kirjaamiseen.

B ja C kokivat tilanteen mukavana, mutta molemmat olivat sitä mieltä, että vastakkaisasennossa viitottu kuvailu oli helpompi ymmärtää. B kertoi kuvailun olleen selkeä, joten hän ymmärsi hyvin, miten esineiden järjestys oli ja muisti järjestyksen hyvin. C piti tehtävän aihetta mukavana, hän kertoi myös kotona sisustavansa mielellään. Hän myös kertoi, että yleensä kommunikoi kaksikäteisesti taktiilisti viittomalla vierekkäisasennossa, koska se on kevyempää, eikä rasita niin paljon selkää ja hartioita. Mutta jos jotain jää epäselväksi, niin sitten tarkistetaan nelikäteisesti. D koki, että vierekkäin yhdellä kädellä vastaanotettu kuvailu oli vaikea ja hän joutui pinnistelemään, mikä tuntui ikävältä.

D mainitsi kuvailuissa selkeinä pohjakuvan 1 ikkunan ja sen lähellä sohvan seinää vasten, vaikkakin esineitä asetellessaan hän ei tunnustellut pohjaa eikä ikkunoita. Matto, kukka ja pyöreä pöytä keskellä sekä kukan paikka ja tuolit olivat selkeät (Kuva 7, s. 22). B kertoi ymmärtäneensä myös sen, että huoneessa oli kaksi ikkunaa näiden kuvailujen kautta (pohjakuvassa 1 kuvailin vain sivuseinällä olevan ikkunan). C kertoi myös, että huoneen mallin tunnustelu auttoi, kun ymmärsi, missä ovi ja ikkuna ovat. ”Heti ymmärsin, kun vähän vielä kokeilin huoneen mallia.”

Epäselvistä kohdista kuvailussa kysyttäessä B mainitsi, että maton paikka oli vaikeampi ymmärtää, mutta päätteli sitten, että se oli sohvan edessä. D kertoi, ettei saanut selvää suunnista, oven vieressä jotain, siitä ei saanut selvää, varsinkin yksikäteisesti viittomalla suunnat oli vaikeita ymmärtää. Hän koki myös, että oven jälkeen viitottu SEISTÄ-viittoma, joka oli lisätty kuvailuun testitilanteessa tulleen palautteen myötä, oli vähän outo. C totesi, että jokaisella on vähän erilainen käsiala, niin on vähän mieltävä, mitä tarkoittaa.

Kun kysyttiin, minkälaisilla asioilla tilakuvailua olisi voinut selventää, D mietti, että viittomakielinen olisi saattanut kuvailla eri tavalla, esimerkiksi kun saapuu huoneeseen, mitä on suoraan vastapäätä ja mitä on vasemmalla ja oikealla.

Näistä kolmesta koehenkilöstä kukaan ei tämän kysymyksen yhteydessä ehdottanut muita menetelmiä kuvailuun. B ja C pitivät kuvailujärjestystä hyvänä. He mainitsivat hyvän järjestyksen esimerkkinä sen, että aloitettiin lähimmästä ja edettiin loogisesti järjestyksessä esineiden sijoittelussa.

7.2 Koehenkilöiden kielitausta

Varsinaisia koehenkilöitä (B, C, D) haastateltiin tulkkien avulla. Testitilanteen haastattelu (informantti A) oli mahdollista tehdä puheella, joten opinnäytetyön tekijä sai kirjattua vastaukset haastattelun lomassa. Taulukko 1 (s. 29) sisältää yhteenvedon taustatietohaastattelusta.

Taulukko 1. Taustatietojen yhteenveto.

	A testaus	B	C	D
Minkä ikäinen olet?	35 – 44	25 - 34	75 – 84	85 - 94
Mikä on ensikieliesi?	suomen kieli	suomalainen viittomakieli	suomalainen viittomakieli	suomen kieli ja viittomakieli
Kumman menetit ensin, kuulon vai näön? Minkä ikäisenä?	näkö huonontunut syntymästä asti vähitellen, nyt 10-asteinen näkökenttä, ensin toinen ja sitten toinen korva kuuroutui 35 ja 37 vuotiaana, nyt sisäkorvaistutukset molemmissa korvissa	kuuro näkökenttä alkoi kaventua 20-vuotiaana	kuurona syntynyt näkö huononi jo nuorena	menetin kuuloni alle vuoden ikäisenä 60-vuotiaana sokeuduin täysin
Mitä erilaisia kommunikaatiomenetelmiä olet käyttänyt elämäsi aikana?	puhuttua suomen kieltä, 16-vuotiaasta lähtien viittottua puhetta, taktiilia viittomista aktiivisesti 38-vuotiaasta	lapsena viitoin ja kirjoitin suomen kieltä, 20 v aloitin taktiiliviittomisen	viittomakieltä, ammattikoulussa opettelin pisteitä ja sormiaakkoset, n 40-vuotiaasta eteenpäin taktiiliviittomista	lapsena luin huulilta, kuurojen koulussa opin viittomakieltä, n. 12-vuotiaana, pistekirjoitusta, viime vuosina olen oppinut haptiiseja
Mitä menetelmiä käytät nyt? Missä tilanteissa?	kaikkia edellä mainittuja tilanteen mukaan sekä selkään piirtämistä ja haptiiseja	enimmäkseen taktiilia	taktiilia viittomista, joskus tulkit ottavat käden ja piirtävät sormella	taktiilia viittomista
Onko sinulle aiemmin kuvailtu tilaa kasvokkain kaksikäsisesti taktiilisti viittomalla?	kyllä	kyllä, kokemusta on	ei / kyllä kts. seuraava vastaus	ei suoraa vastausta, huonekuvailua vähän, mutta esim. hotelliin mentäessä kuvaillaan.
Entä vierekkäin yksikäsisesti?	kyllä	kyllä, mutta en niin hyvin ymmärrä	kyllä, jos on pitänyt selventää, niin sitten kaksikäsisesti	kts. ed. vastaus

Taustatietoja ja esineiden asettelua vertaamalla tuloksista voi nähdä, että kuurona syntyneet taustaltaan viittomakieliset koehenkilöt (B, C) ovat asettelleet esineet huonetilan pohjaan orientaatioltaan oikein. Vastaanottaessaan viitottua kuvailua vastakkaisasennossa, he ovat osanneet kääntää viittojan näkökulmasta viitotun kuvailun omaan näkökulmaansa. Samat koehenkilöt tunnustelivat kuvailun jälkeen myös tyhjän huonetilan pohjan tarkasti, tutkivat siitä ensin ikkunat ja ovet. Kaksi koehenkilöä (A, D) ovat myöhemmin viittomakieltä omaksuneita, he asettelivat kalusteet vastakkaisasennossa viitotun kuvailun jälkeen peilikuvana, eli omasta näkökulmastaan käsin. He eivät myöskään tunnustelleet huonetilan pohjasta yksityiskohtia, kuten ikkunoita.

7.3 Muita tutkimusaineistosta nousseita tuloksia

Taustatietoihin ja koehenkilöiden taktiilin viittomisen historiaan kerättiin lisätietoa vielä kuvailutilanteen jälkeisillä haastatteluilla, jotka tehtiin koehenkilöiden B, C ja D kanssa tulkkien avulla. Vaikka kysymykset eivät vastanneetkaan suoraan opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin, kertyi vastauksista paljon hyödyllistä tietoa.

Kysyttäessä aikaisempia kokemuksia onnistuneesta kuvailusta yksi koehenkilö kertoi kokemuksiaan erilaisista hyvistä tilanteista tulkin kanssa, kuinka on kerrottu selkeästi huonekalujen paikat tai esimerkiksi kirkossa on kuvailtu ympäristöä hyvin, millaiset käytävät, penkit, montako ovea, alttari ja sen takana alttaritaulu, kynttilät ja muut. Yksi koehenkilö mainitsi tässä yhteydessä hotellihuoneeseen tutustumisen tulkin kanssa. On kierretty huone ja wc rauhassa konkreettisesti läpi ja tulkki on varoittanut, mihin voi lyödä päänsä jne. Kun hän tunnustelee samalla itse koko huoneen läpi, niin kaikki käy selväksi ja pärjää hyvin itsenäisesti.

Kysyttäessä kokemuksia kuvailusta, joka ei tuntunut toimivalta, yksi koehenkilö toi esille, että jos on kovin iso rakennus, jossa on paljon tavaraa ja tulkki viittoo paljon, niin voi olla vaikea saada selkoa. Hän antaa tähän vinkin, ettei kaikkia yksityiskohtia kannata selostaa, vaan tiivistetympin. Jos on paljon patsaita, niin niistä voi kuvailla jonkun. Tai jonkun muun taideteoksen yhteydessä voi kertoa, onko luontokuva vai henkilökuva. Yksi koehenkilö kertoi vaikeasti ymmärrettävästä tilanteesta, jossa hänelle oli viitottu paljon suuntia, tuolla suunnassa on keittiö, tai tuolla suunnassa on vessa tai että vessa on lähellä. Pelkkien suuntien viittominen ei tuntunut selkeältä.

Kun kysyttiin toivomuksia tilakuvailuun liittyen, yksi koehenkilö palasi tässä edelliseen kysymykseen ja kertoo, että on parasta, jos tärkeimmät asiat kerrotaan lyhyesti, huonekalut, pöydät tuolit, lyhyesti ja selkeästi. Pöydän väriä tai tuolin materiaalia ei tarvitse kertoa. Yksi koehenkilö kertoi esimerkin, kuinka tulkki on näyttänyt selkään, mihin suuntaan mennään, jos hän on jäänyt miettimään. Yksi koehenkilö mainitsee, että hän ei tarvitse tunnustelua vaan viittominen riittää. Toiselle koehenkilölle taas erityisesti tunnustelu selkeyttää ja auttaa hahmottamaan asioita.

Kysyttäessä millaiset asiat häiritsevät kuvailun ymmärrettävyyttä ja vastaanottamista, palasi yksi koehenkilö vielä edellisiin kysymyksiin ja kertoo, ettei pidä kuvailla kovin yksityiskohtaisesti, vaan perusasiat riittävät. Esimerkiksi se riittää, jos patsaasta kertoo, onko se eläin, susi tms. Yksi koehenkilöistä kertoi, että voi pudota helposti kärkyiltä, jos seistään paikallaan ja näytetään vain suuntia ja viitotaan. Sekin voi sekoittaa, jos käännetään nopeasti. Yksi koehenkilö toi esille, että kerrotut asiat voivat myös unohtua.

Kun kysyttiin toiveita tilakuvailuun, kun mennään esim. leirille tai kurssille tai muutetaan uuteen asuntoon, yksi koehenkilö toi esille hotellihuoneen kuvailun:

”...missä sänky, pöytä tuolit, käsien pesu, lavuaarit, tuolit, naulakko, mihin vaatteet. Montako kerrosta, missä hissit, ruokasali, kokoushuone. Jos vaikka kylpylä, mistä löytyy suihkut ja pukuhuoneet ja muut, missä ulko-ovet, vastaanotto, sohvat. Mitä kautta pääsee minnekin. Eli reittikuvailua myös, se on tärkeä tieto. Jos käy joku tilanne, vaikka palohälytys, niin täytyy löytää reitti ulos.”

Yksi koehenkilö kertoi, kuinka muuton jälkeen oli tärkeää käydä kaikki huoneet ja tavarat käsin tunnustelemalla läpi. Yksi koehenkilö vastasi, että kohokartta olisi kaikkein paras keino oppia uusi tila.

Kysyttäessä mitä muuta haluttiin sanoa tilakuvailusta, yksi koehenkilö kertoi, että välillä voi joutua kysymään uudestaan, kuvailu on vastavuoroista. Tulkin opastus lisää myös turvallisuuden tunnetta. Yksi koehenkilöistä toi tässä kohtaa esille hotellihuoneen kuvailun tärkeyden: Vaikka on tutustuttu tulkin kanssa huoneeseen, voi silti erehtyä ovesta ja joutua vahingossa käytävään, se on pelottavaa.

8 POHDINTA

8.1 Tutkimustulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Opinnäytetyössä haettiin vastauksia kysymyksiin, kuinka kuurosokea henkilö hahmottaa tilakuvailun, kun hän vastaanottaa kuvailun vastakkais- tai rinnakkaisasennossa taktiilisti viitottuna sekä miten henkilön viittomakielen ja taktiilin viittomisen historia, sen pituus ja kokemus, vaikuttaa tilan hahmotukseen. Aineiston keruutilanteissa jokaiselle koehenkilölle kuvailtiin kaksi eri tavoin kalustettua tilaa. Toinen kalustetuista tiloista kuvailtiin vastakkaisasennossa ja toinen rinnakkaisasennossa. Molemmissa kuvailutilanteissa taktiilisti viitottu kuvailu toteutettiin kuvailijan näkökulmasta. Kuvailijan näkökulman käyttäminen on yleinen tapa toteuttaa tilan kuvailu vapaaseen tilaan viitottaessa. Taktiilissa viittomisessa vastakkaisasennossa oltaessa vastaanottaja saa siis kuvailun peilikuvana, kun taas rinnakkaisasennossa kuvailijalla ja vastaanottajalla on sama näkökulma.

Videoista ja haastatteluista saadut havainnot tukivat sitä oletusta, että kuurosokean kielitausta vaikuttaa taktiilisti viitottuun tilan kuvailun hahmotukseen. Seuraavaksi tarkastellaan ensin vastakkaisasennossa ja sen jälkeen rinnakkaisasennossa viitotun kuvailun vastaanottamista yhteen koottuna kaikkien koehenkilöiden osalta.

Koehenkilöt B ja C ovat taustaltaan kuuroja viittomakielisiä. B on siirtynyt taktiiliin viittomakieleen noin 20-vuotiaana, kun näkökenttä on alkanut heikentyä. C:n näkö alkoi heikentyä nuorena, mutta hän siirtyi taktiiliin viittomakieleen vasta noin 40-vuotiaana. Molemmat, sekä B että C käänsivät vastakkaisasennossa viitotun kuvailun omaan näkökulmaansa asetellessaan kuvailun jälkeen esineet tilan pohjaan (Kuvat 9, 10, s. 22 - 23). C asetteli viimeisenä nojatuolit kulmittain sohvan kanssa, eikä sohva vastapäätä, mutta orientaatio oli lähtökohtaisesti oikein. C ei halunnut kuvailua kahteen kertaan ja kuvailua ennen toteutettu esineisiin tutustuminen ja haastattelu osoittivat C:n olevan innokas sisustaja, hän asetteli sohvan ja tuolit kauniiksi ryhmäksi pöydän pinnalle jo esineisiin tutustuessaan. Yksi kuvailukerta ja sisustamisinnokkuus voivat selittää nojatuolien paikkaa. B ja C myös tutkivat tilan pohjan, ovet ja ikkunat, tarkasti haptisesti tunnustelemalla ennen esineiden asettelua. Tästä voisi olettaa, että he tarkistivat kuvailun suunnat tuolla tunnustelulla.

Informanttina toiminut A on äidinkieleltään suomenkielinen, hänellä on sisäkorvais-
tutteet molemmissa korvissa ja hän kommunikoi puheella. Hän on nuorena aloittanut
käyttämään viitottua puhetta ja nyt aikuisena käyttää taktiilia viittomista aktiivisesti.
Koehenkilö D on kuuroutunut jo varhain, mutta lapsena kommunikoinut suomen kie-
lellä, lukenut huulilta ja käyttänyt puhetta. Hän on oppinut koulussa viittomakieltä
vasta 12-vuotiaana. Testitilanteessa A sai kuvailun yhteen kertaan. D halusi kokeilla
esineiden asettelua jo ensimmäisen kuvailun jälkeen, mutta asetellessaan esineitä hän
käytti aikaa paljon miettimiseen ja totesi, ettei muista kukkaa, joten hän jätti kukan
kokonaan pois. Toisen kuvailun jälkeen kaikki esineet löysivät paikkansa. Sekä A että
D asettelivat vastakkain viitotun kuvailun jälkeen esineet peilikuvana tilan pohjaan
täysin identtisesti, molemmilla kasvi oli sijoitettuna sohvasseinän sijasta nurkkaan sa-
malle seinälle nojatuolien kanssa (Kuvat 8 ja 11, s. 22 - 23).

Sekä vastakkais- että rinnakkaisasennossa viittoja viittoivat kuvailun omasta näkökul-
mastaan. Oletuksena oli, että rinnakkaisasennossa viitottu kuvailu hahmotetaan hel-
pommin oikein päin, koska siinä viittoja ja vastaanottaja sijoittuvat orientaatioltaan
samansuuntaisesti. Testitilanteessa (A) kuvailu rinnakkaisasennossa tehtiin vain yh-
teen kertaan, kun muut koehenkilöt (B, C, D) vastaanottivat kuvailun kahteen kertaan,
kuten lopullisessa käsikirjoituksessa oli suunniteltu. Yhden kuvailukerran (A) jälkeen
esineiden järjestys ei jäänyt muistiin (Kuva 14, s. 25), sillä kun kertosin palautekeskus-
telun aikana kuvailujärjestystä, A siirsi esineet oikeille paikoilleen ”sittenhän ne olisi
olleet näin”. Koska tämä ei kuitenkaan tapahtunut tutkimusasetelman mukaisesti, ei
tuloksesta voida vetää johtopäätöksiä. Kuvailun aikana A käytti vapaata oikeaa kättään
tilan pohjan tunnusteluun, mitä mahdollisuutta muilla ei ollut. Jää arvailujen varaan,
vaikuttiko pohjan tunnustelu samaan aikaan niin, että informaatiota tuli enemmän ja
esineiden paikat ja järjestys eivät enää pysyneet mielessä. Koehenkilö D käänsi kuvai-
lun alkaessa omaa asentoaan suhteessa viittojaan enemmän kulmittain, viistoon rin-
nakkaisasentoon. Tarkemman tarkastelun jälkeen aineistosta näkee, että hän sijoitti
esineet 90° oikealle kääntäen, mikä oli hänen orientaationsa kuvailutilanteessa.
Kuvailuasetelma ei siis tässäkään toteutunut, koska lähtökohtana oli rinnakkaisasento,
jossa viittojan ja vastaanottajan orientaatio olisivat saman suuntaiset. Toisaalta voi-
daan kuitenkin päätellä, että kielitausta vaikutti tähänkin tulokseen. Samalla tavalla
kuin D käänsi vastakkaisasennossa asetelman peilikuvaksi, hän tässä vastaanoton
orientaatioissa käänsi asetelman 90° (Kuva 17, s. 26).

Taustaltaan viittomakielisten koehenkilöiden (B, C) osalta voi todeta, ettei viittomiasennolla ole vaikutusta tilan hahmottamiseen. Molemmat asettelivat myös rinnakkaisasennossa kuvailtuna esineet orientaatioltaan oikein päin (Kuvat 15 ja 16, s. 25 - 26). Tässäkin asennossa B tutki koko pohjan tarkasti ennen asettelua, joten etäisyydetkin tulivat oikein. C:n asettelu oli tiiviimpi, mutta voisi ajatella, että sisustajalla oli jälleen oma näkemyksensä sohvaryhmästä. C tutki pohjaa siltä osin, mihin hän asetteli ensimmäisen esineen, hän ei varmistanut esineiden etäisyyksiä pohjaa tutkimalla, kuten B oli tehnyt.

Koehenkilöiden esineiden asettelujärjestys suhteessa kuvailujärjestykseen kirjattiin myös aineistoon, mutta järjestyksestä ei voi vetää johtopäätöksiä liittyen kuvailun hahmottamiseen. Oli tilanteita, joissa viittoja ojensi koehenkilölle esineen käteen ja tilanteita, joissa koehenkilö oli itse aktiivinen ottamaan esineen pöydältä. Esimerkiksi B:lle, joka asetteli esineet hyvin nopeasti paikoilleen, ei tuntunut olevan väliä, missä järjestyksessä hän sen teki. Esineet asettuivat paikoilleen siinä järjestyksessä kuin sattuiivat käteen osumaan.

Vaikkakin opinnäytetyön otos on pieni, eikä siitä voi tehdä yleistyksiä, on tämän työn tuloksissa nähtävissä selkeä yhtäläisyys koehenkilön kielitaustan ja tilan hahmotuksen välillä. Taustaltaan viittomakieliset koehenkilöt hahmottivat tilakuvailun orientaation oikein ja käänsivät vastakkaisasennossa viitotun kuvailun omaan näkökulmaansa. Kun henkilö on omaksunut viittomakielen jo varhain ja tottunut viittomakielen visuaaliseen ilmaisuun, kun näkökyky on sen vielä mahdollistanut, hän pystyy vastaanottamaan myös taktiilisti viitotun tilan kuvailun viittojan näkökulmasta.

Riippumatta esineiden asettelun tuloksista, kaikki kokivat vastakkaisasennossa nelikätisesti viitotun kuvailun helpommaksi ymmärtää. C kertoi, että kommunikoi tavallisesti mieluummin yhdellä kädellä rinnakkain viittomalla, koska se on ergonomisempaa ja rasittaa vähemmän selkää ja hartioita, mutta tarvittaessa tarkistetaan kahdella kädellä. D oli sitä mieltä, että yksikäätisesti vastaanottaminen oli vaikeaa ja tilanne tuntui ikävältä. Tämän perusteella voidaan suositella, että myös tulkkina työskennellessä asiakkaan kanssa kannattaa aina kommunikoida vastakkain nelikäätisesti, jos se vain on mahdollista. Joskus tosin tila voi vaatia rinnakkaisasennon, esim. teatterissa.

Taktiilissa viittomakielessä palautteen anto on tärkeä osa kommunikointia. Vastaanottaja antaa aktiivisesti palautetta, jonka perusteella toinen viittoja saa tiedon siitä,

miten vastaanottaja on asian ymmärtänyt. Koehenkilöt antoivat kuvailutilanteissa palautetta mm. seuraavilla tavoilla: puheella, nyökkäämällä, sekä puheella että nyökkäämällä, sormin taputtamalla KYLLÄ. Lisäksi koehenkilöt esittivät tarkentavia kysymyksiä, kuten ”mikä”, ”kukka?” tai ”missä kukka” tai ”oliko tämä ovi se, josta aloitit kuvailun”. Viittoja vastasi kysymyksiin joko KYLLÄ-taputuksella, viittomalla jonkin kohdan uudelleen tai toistamalla viittoman. Keskustelussa käyty palaute tuki ymmärrystä ja auttoi hahmottamaan myös viitotun kuvailun. Myös tulkkina toimiessa molemminpuolinen aktiivinen palaute kommunikoinnissa taktiilisti viittovan asiakkaan kanssa on tärkeää.

Tässä opinnäytetyössä keskityttiin taktiilisti viitottuun tilan kuvailuun. Haastatteluissa kysyttiin mitkä muut kuvailumenetelmät olisivat mieluisia. Esille tulivat selkään piirtäminen, haptinen tunnustelu ja kohokartat. Riippuu henkilöstä, mistä kukin pitää, yksi korosti monessa yhteydessä sitä, kuinka kaikki pitää tunnustella käsin, siten tulee ympäristön kanssa tutuksi. Toinen taas sanoi, että ei tarvitse tunnustella, viittominen riittää, toisaalta hän toi esille kohokartat, joita tutkii mielellään. Kolmas piti selkään piirtämisestä. Kuurosokean henkilön kanssa on aina hyvä käydä keskustelu siitä, mitä menetelmiä hän toivoo käytettävän eri tilanteissa. Tilan kuvailun tärkeys tuli esiin koehenkilöiden esimerkeistä, joissa he kertoivat hotellihuoneeseen tutustumisesta.

8.2 Työn eettisyys, luotettavuus ja yleistettävyyys

Tämä opinnäytetyö on tehty eettisesti hyvien tutkimuskäytäntöjen mukaisesti. Tutkimusaihe on perusteltu, koska se lähti tilaajan toiveesta, on omaan alaan liittyvä ja työn tekijää henkilökohtaisesti kiinnostava. Koehenkilöille kerrottiin etukäteen, mitä tutkimuksen kuluessa tulee tapahtumaan. Kuvailutilanteiden videointiin pyydettiin lupa jokaiselta koehenkilöltä. Kerättyä aineistoa käsiteltiin huolellisesti eikä litteroinneissa näkynyt koehenkilöiden nimiä. Opinnäytetyön valmistuttua kaikki kerätty aineisto, paperitulosteet ja videot, tuhottiin.

Kuvailujen videointiin päädyttiin, koska opinnäytetyön tekijä viittoi kuvailut itse. Videoimalla työn tekijällä oli mahdollisuus havainnoida kuvailutilanteita luotettavasti. Videot litteroitiin, ja tutkimuksen tuloksia analysoitiin tästä kirjallisesta aineistosta sekä haastatteluista. Kolmen koehenkilön haastatteluissa käytettiin apuna tulkkveja, jotta opinnäytetyön tekijä pystyi keskittymään itse haastatteluun ja vastausten kirjaimiseen luotettavasti.

Kuvailujärjestyksen ja käsikirjoituksen avulla pyrittiin siihen, että kaikki varsinaiset aineistonkeruutilanteet etenisivät samalla tavalla luotettavuuden varmistamiseksi. Ajatus oli, että jos joku halusi tarkennusta, se viitottaisiin samalla tavalla uudelleen. Inhimillisistä syistä virheettömään suoritukseen ei pystytty. Kolme tutkimustilannetta samana päivänä oli keskittymistä vaativa koitos, ja videolta havaittiin, ettei kuvailija pystynyt täysin samanlaiseen kuvailuun kaikille kolmelle koehenkilölle. Viimeiselle koehenkilölle kuvailtaessa, ensimmäisen kuvailun ensimmäisessä otoksessa pöytä jää kuvailematta ja toisen kuvailun toisessa otoksessa kuvailija joutuu korjaamaan viittomistaan, koska on vähällä paikantaa kukan väärin.

Jokaisella ihmisellä on omat mielenkiinnon kohteensa, jotka vaikuttavat siihen, millä tavalla kukin suhtautuu eri asioihin. Opinnäytetyötä tehdessä tekijälle nousi myös ajatus siitä, kuinka lopputulokseen vaikuttaa, minkä asian kukin kokee mielenkiintoiseksi ja minkä ei. Esimerkiksi koehenkilö C oli erityisen innostunut huonekaluista ja kertoi, että sisustaa kotonakin mielellään. Tarkemman analyysin myötä videoilta ja haastatteluilta kävi kuitenkin ilmi, että kaikki osallistuivat itse tutkimustilanteeseen hyvin keskittyneesti ja mielenkiinnolla.

Tapaustutkimuksen avulla halutaan lisää ymmärrystä tutkittavasta tilanteesta. Tapaustutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä, mutta sen avulla voidaan testata, pitääkö joku oletus paikkansa. Tämän tutkimuksen valossa näyttää siltä, että kuurosokean kielitaustalla olisi vaikutusta siihen, kuinka hän hahmottaa taktiilisti viitotun tilakuvailun. Tämä tulos vahvistaa siten sen oletuksen, joka tilaajalla oli tutkimukseen lähdeäessä.

Opinnäytetyön tilaaja Suomen Kuurosokeat ry:n kommunikaatiopalvelut voi hyödyntää tuloksia omassa työssään ja koulutuksessaan sekä mahdollisessa jatkotutkimuksessa. Opinnäytetyön tuloksista on hyötyä myös kaikille niille, jotka työskentelevät taktiilisti kommunikoivien kuurosokeiden kanssa, esimerkiksi tulkeille, avustajille ja palvelutalojen työntekijöille.

8.3 Lopuksi

Kaikkien ammattilaisten, jotka työskentelevät kuurosokeiden parissa, on tärkeää havainnoida, kuinka kukin taktiilisti viittova vastaanottaja hahmottaa kuvailun. Jos kysymyksessä on esim. reitti tai tila, jossa suunnilla on merkitystä, on erityisen tärkeää,

että kuvailu tehdään niin, että vastaanottaja ymmärtää sen oikein päin. Ennen kuvailua on siis hyvä käydä keskustelu kuurosokean kanssa, kuinka hän toivoo itselleen tilan kuvailtavan. Tilakuvailun erilaiset menetelmät kannattaa ottaa monipuolisesti käyttöön. Tutkimuksessa tuli huonekalujen pienoismallien kautta myös esille kolmiulotteisen tunnusteltavan esineen merkitys. Aina ei kuitenkaan ole mahdollista käyttää muita menetelmiä, ja silloin kuvailu on tehtävä kielellisesti, esimerkiksi viittoen.

Luvussa 7.3 esiteltiin muita tutkimusaineistosta nousseita tuloksia, jotka eivät suoraan liittyneet tutkimuskysymyksiin. Tekijä katsoi niiden esittelyn olevan kuitenkin hyödyksi, koska aineisto sisältää koehenkilöiltä runsaasti hyvää yleistä palautetta, jota kaikki kuurosokeiden kanssa työskentelevät voivat hyödyntää omassa toiminnassaan.

LÄHTEET

- Harvinaiskeskus Norio 2020. Viitattu 14.4.2020. <https://www.norio-keskus.fi/tieto/diagnoosikohtaista-tietoa/usherin-oireyhtyma.html>
- Kalakoski, Virpi 2014. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. 2014: 130(24):2443-7. Miten muistia voi parantaa? Viitattu 12.4.2020. <https://www.duodecimlehti.fi/duo11989>
- Kovanen, Merja & Lahtinen, Riitta 2006. Kohdataan ja kommunikoidaan. Tietoa taktiiviittomisesta ja sen opettamisesta. Suomen Kuurosokeat ry. Julkaisuja A5 2006. Tampere: Suomen Kuurosokeat ry.
- Lahtinen, Riitta & Lahtinen, Merja & Paavolainen, Anne 2006. Kuvailun käyttöä näkövammaisen opetuksessa. Teoksessa Takala, Marjatta & Kontu, Elina (toim.) Näkökulmia näkövammaisten opetukseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 181-191.
- Lahtinen, Riitta & Palmer, Russ & Lahtinen, Merja 2009. Aisti kuvailu. Helsinki: Tekijät.
- Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Marttila, Jaana 2006. Kuurosokeiden tulkkipalveluopas. Tietoa tulkkipalvelusta ja tulkkauksesta. Suomen Kuurosokeat ry:n julkaisuja C4/2006.
- Mesch, Johanna 2004. Viitotaan yhdessä. Tietoa taktiivista viittomakielestä. Suomen Kuurosokeat ry. Julkaisuja A3 2004. Tampere: Suomen Kuurosokeat ry.
- Napier, Jemina & McKee, Rachel & Goswell, Della 2010. Sign Language Interpreting. Theory & practice in Australia & New Zealand. 2nd Edition. Sydney: The Federation Press.
- PMC. US National Library of Medicine, National Institutes of Health. Iperception 2018. Spatial Representation of the Workspace in Blind, Low Vision, and Sighted Human Participants. Viitattu 19.4.2020. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6024533/>
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmä-opetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarhivisto. Viitattu 19.4.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmä-opetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarhivisto. Viitattu 19.4.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4_3.html
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmä-opetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarhivisto. Viitattu 19.4.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html
- Suomen Kuurosokeat ry 2019. Viitattu 19.4.2020. <https://kuurosokeat.fi/>
- Suomen Kuurosokeat ry 2019. Viitattu 19.4.2020. <https://kuurosokeat.fi/palvelut/kommunikaatiopalvelut/>
- Vivolin-Karén, Riitta & Alanne, Kaisa 2004. Viittomakieli 1. Suomalaista viittomakieltä aikuisopiskelijoille. Kuurojen Liitto ry:n julkaisuja 29 2004. Helsinki: Kuurojen liitto ry.

LIITTEET

LIITE 1

KUVAUSSLUPA JA LUPA KUVIEN JULKAISEMISEEN

Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelija Ilona Seppänen tekee opinnäytetyön tilaajanaan Suomen Kuurosokeat ry. Opinnäytetyötä varten kuvataan videomateriaalia sekä tehdään haastatteluja. Hyväksyn, että opiskelija saa käyttää kuvattua videota ja kuvia sekä haastattelua opinnäytetyössään. Haastateltavien henkilöllisyyttä ei tuoda ilmi opinnäytetyössä. Opiskelija ei käytä materiaalia muuhun tarkoitukseen.

Kuvien ja opinnäytetyön julkaisemisesta sovitaan erikseen Suomen Kuurosokeat ry:n kanssa.

Allekirjoitukset

_____ _/_ 2019

Paikka

_____

Allekirjoitus ja nimen selvennys

KUVAILUJÄRJESTYS

LIITE 2

Vastakkaisasennossa kuvailu:

- huone, nurkka, ovi, seistä (ovella)
- seinä, nurkka, **kasvi**
- (vasen) seinä, ikkuna
- (ikkunan) vieressä **sohva**
- (sohvan) edessä, lattia, **matto**
- päällä, **pöytä** pyöreä
- (oikea) seinä
- vastapäätä **2 tuolia**

Vierekkäisasennossa kuvailu:

- huone, nurkka, ovi, seistä (ovella)
- (vasen) seinä, nurkka, **2 tuolia**
- edessä **pöytä** pyöreä
- nurkka, (vasen) seinä, ikkuna
- nurkka, (pääty) seinä, ikkuna
- (ikkunan) edessä **sohva**
- (sohvan) edessä lattialla **matto**
- (oikea) seinä, puolivälissä **kasvi**

HAASTATTELU

LIITE 3

Taustakysymykset ennen tutkimustilannetta:

1. Minkä ikäinen olet?
25 – 34
35 – 44
45 – 54
55 – 64
65 – 74
75 – 84
85 – 94
2. Mikä on ensikielesi?
3. Kumman menetit ensin, kuulon vai näön?
Minkä ikäisenä?
4. Mitä erilaisia kommunikaatiomenetelmiä olet käyttänyt elämäsi aikana?
Ja mitä menetelmiä käytät nyt? Missä tilanteissa?
5. Onko sinulle aiemmin kuvailtu tilaa kasvokkain kaksikäsisesti taktiilisti viittomalla?
Entä vierekkäin yksikäsisesti?

Kysymykset kuvailutilanteen jälkeen:

1. Miltä kuvailutilanne tuntui?
2. Kummassa viittomisasennossa tuntui miellyttävämmältä vastaanottaa tilakuvailua, vastakkais-
vai rinnakkaisasennossa?
3. Mikä oli erityisen selvää tilakuvailussa?
Osaatko sanoa miksi?
4. Oliko tilakuvailussa jotakin epäselvää? Mikä?
Miksi jokin asia jäi epäselväksi?
5. Minkälaisilla asioilla tilakuvailua olisi voinut selventää?
Olisiko jokin muu menetelmä tai järjestys ollut parempi?
6. Millaisia aikaisempia kokemuksia sinulla on onnistuneesta kuvailusta?
7. Millaisia aikaisempia kokemuksia sinulla on kuvailusta, joka ei tuntunut toimivalta?
Kerro, mistä syistä kuvailu ei ollut mielestäsi toimiva?
8. Mitä toivomuksia sinulla on tilakuvailuun liittyen?
Millaiset asiat tukevat kuvailun ymmärrettävyyttä ja vastaanottamista?
Millaiset asiat häiritsevät kuvailun ymmärrettävyyttä ja vastaanottamista?
9. Miten toivot, että sinulle kuvailaan uusi tila, kun menet esim. leireille tai kurssille, tai muutat
uuteen asuntoon?
10. Mitä muuta haluaisit sanoa tilakuvailusta?

Taktiilisti viitotusta kuvailusta tilan hahmottamiseen.

Tulkit ovat paikalla ja tulkkaavat haastattelun ja muun keskustelun. Opinnäytetyön tekijä viittoon itse tilakuvailun.

Esittely:

Olen Ilona Seppänen, opiskelen Humanistisessa ammattikorkeakoulussa tulkiksi ja teen nyt opinnäytetyötä Suomen Kuurosokeat ry:lle.

Opinnäytetyössä selvitetään, kuinka huonetila hahmottuu taktiilisti viittomalla.

Ensin kysyn muutaman taustakysymyksen, jonka jälkeen tehdään kuvailututkimusosio niin, että minä kuvailen huonetilan. Kuvailutilanne videokuvataan. Sitä varten pyydän kuvauslupaa.

Taustakysymykset ennen tutkimustilannetta.

Ohjeet koehenkilölle:

Tila on olohuone. Ennen kuvailua tutustumme esineisiin, joita huonetilaan sijoitetaan, niitä on 6 kpl.

Kuvailen tilan 2 kertaa. Ensin viiton vastakkain kahdella kädellä, toisen kuvailun viiton vierekkäin, niin että vastaanotat viittomisen yhdellä kädellä. Tavarat ovat eri järjestyksessä. Kuvailun aikana ei ole mahdollista esittää kysymyksiä. Kuvailun perusteella asettelet esineet tilaan.

Kun olet valmis, minulla on vielä muutamia haastattelukysymyksiä, ja silloin voit esittää omia huomioitasi ja kysymyksiäsi. Sitten voit myös kertoa, mitä olisit toivonut kuvailulta.

Siirrytään kuvailutilanteeseen:

Henkilölle tehdään kaksi tilakuvailua, jotka ovat orientaatioltaan erilaiset. Opinnäytetyön tekijä viittoon.

- sama huonetilan pohja molemmissa kuvailuissa ja samat 6 huonekalua / esinettä
- toisessa kuvailussa esineet ovat eri järjestyksessä
- ensimmäinen kuvailu tehdään vastakkaisasennossa taktiilisti viittoon
- toinen kuvailu viitotaan rinnakkaisasennossa, jossa koehenkilö vastaanottaa viittomista yhdellä kädellä

Kummankin tilakuvailun jälkeen koehenkilö asettelee kalusteet paikoilleen edessään olevaan huonetilan pohjaan.

Kuvailutilanne videoidaan.

Siirrymme takaisin haastatteluun tulkkien kanssa.